

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

MAAKUNTIEN PELASTUSLAITOSTEN JOHTOKESKUKSIEN LUOMINEN

Pauli Keskinen

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2018
Tampereen ammattikorkeakoulu
Teknologiaosaamisen johtaminen
koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Teknologiaosaamisen johtaminen koulutusohjelma

KESKINEN PAULI:
Maakuntien pelastuslaitosten johtokeskuksien luominen

Opinnäytetyö 50 sivua, joista liitteitä 4 sivua
Toukokuu 2018

Julkinen sosiaali- ja terveyshuollon uudistus on tuonut mukanaan tarpeen toteuttaa myös maakuntauudistus, joka tuo tullessaan myös pelastustoimen järjestämisvastuun kunnilta maakunnille. Tulevaisuudessa pelastuslaitoksia tulee olemaan 22:n sijasta 18. Suurin yhdistyminen, joka vähentää laitosten määrää, on Uudenmaan laitosten yhdistyminen yhdeksi suureksi laitokseksi. Muutos tulee voimaan vuoden 2020 alusta.

Tässä työssä paneuduin maakuntien pelastuslaitosten tilanne- ja johtokeskusten tarpeellisuuteen, määrään ja tehtäviin. Voidaanko tehdä maakuntien yhteisiä tilanne- ja johtokeskuksia? Voitaisiinko joillekin tilanne- ja johtokeskuksille antaa keskitetysti erityistehtäviä, jotka koskisivat valtakunnallisesti koko Suomea?

Sisäministeriö johtaa, suunnittelee, ohjaa ja koordinoi valtakunnallisesti pelastustoimea ja varautumista sekä niiden kehittämistä hallinnonalallaan, näin ollen tämä opinnäytetyö ehdottaa tilanne- ja johtokeskusten toiminnan kehittämistä.

Opinnäytetyön osana on tehty nykyisille pelastuslaitoksille kysely, jonka perusteella karroitettiin valtakunnallinen mielipide niiden tarpeellisuudesta ja lukumäärästä sekä, niiden rooli ja tehtävät.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Program in Technology Management Business

PAULI KESKINEN:

Regional civil protection, organization of the situation and creation of an administrative center

Thesis 50 pages, of which Annex 4 pages May 2018

The service structure reform of social welfare and health care has brought the need to reform the provincial administration. In the provincial administration reform, the responsibilities of providing rescue services will shift from the municipalities to the regional administration. In the reform which will happen in 2020, the number of rescue departments will decrease from 22 to 18. The largest merger of rescue departments will take place in Uusimaa province.

The necessity, quantity and tasks of the provincial rescue services situation and management operations are the focus of this thesis. Can the situation and management operations be organized in a joint manner by multiple provinces? Could some of the situation and management operations centers be given special tasks that concern the rescue services on national scale?

The Ministry of Interior leads, plans, guides and co-ordinates the national rescue and preparedness services nationwide as well as their development within their administrative sector. This thesis provides instructions as a part of the Ministry's guidelines for the operations of the situation and management centers.

In the study the opinions about the necessity and the quantity as well as the tasks and roles of the coming situation and operations centers were surveyed. The survey was directed to the current of rescue departments.

Key words: SOTE, Regional Reform, Situation and Management Center, TIKE

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TAUSTA, TAVOITE JA RAKENNE	9
	2.1 Tausta.....	9
	2.2 Opinnäytteen tavoite	11
	2.3 Rakenne	11
3	PELASTUSTOIMINNAN JOHTAMINEN	13
	3.1 Johtokeskus.....	13
	3.2 Pelastuskompanian johtaminen.....	15
	3.3 Pelastustoiminnan johtamista ohjaava normisto.....	15
	3.4 Johtamistasot päivittäisissä onnettomuuksissa	17
	3.5 Johtaminen suuronnettomuuksissa	17
4	PELASTUSTOIMI NYT JA MAAKUNNISSA	18
	4.1 Pelastustoimi nyt.....	18
	4.2 Maakuntien pelastuslaitokset.....	19
5	MIKÄ ON ”TILANNE- JA JOHTOKESKUS”.....	20
	5.1 Tilannetietoisuus.....	20
6	JOHTOKESKUS TULEVAISUUDESSA.....	23
	6.1 Tilannekuvablogi	24
	6.2 Ilma- ja reaaliaikainen kuva.....	24
	6.3 Tulevaisuus	25
7	PELASTUSTOIMEN JOHTOKESKUKSET MAAKUNNISSA.....	27
	7.1 Maakunnan pelastuslaitoksen johtokeskus	27
	7.2 Pelastuslaitosten taktinen johtokeskus.....	28
	7.3 Pelastuslaitosten strateginen johtokeskus	29
	7.4 Sisäministeriön johtokeskus	29
8	JOHTOKESKUSTEN TEHTÄVÄT.....	30
	8.1 Pelastuslaitoksen johtokeskus.....	30
	8.2 Pelastuslaitosten taktinen johtokeskus.....	30
	8.3 Pelastuslaitosten strateginen johtokeskus	31
	8.4 Sisäministeriön johtokeskus	31
9	AVOIN HAASTATTELU	33
	9.1 Tutkimusmenetelmä.....	33
	9.2 Aineiston käsittely	35
	9.3 Miten luotettava	36
10	TUTKIMUSTULOSTEN TULOKSET	37
	10.1 Haastattelusta poimittua.....	38

10.1.1 CBRNE	38
10.1.2 Tehostettu onnettomuustiedottaminen	38
10.1.3 Kansainvälinen pelastustoiminta.....	39
10.1.4 Tukipalvelut	39
10.1.5 Meri-, ilma-alus- sekä tie- ja rataliikenneonnettomuudet	39
10.1.6 ICT tuki 24/7	39
10.1.7 Luonnononnettomuudet	40
10.1.8 Metsäpalot sekä siihen liittyvä lentotoiminta.....	40
10.1.9 Kunnat ja yhteistyöviranomaiset.....	40
10.1.10 Sähköyhtiöt	41
10.1.11 Ydinvoima.....	41
10.1.12 Öljyntorjunta ja kemikaalit	42
10.1.13 Muuta	42
10.1.14 Kustannukset.....	42
10.1.15 Organisointi.....	42
11 POHDINTA.....	44
11.1 Johtopäätökset tuloksista	44
11.2 Kehitysehdotuksia.....	44
11.3 Oppiminen	45
LÄHTEET.....	47
Haastateltavat:	50
LIITTEET	51
Liite 1. Haastattelupyynnö	51
Liite 2. Haastattelukysymyksiä	52
Liite 3. Käsitekartta	54

1 JOHDANTO

Pelastustoimi

Pelastustoimen uudistus toteutetaan osana maakuntauudistusta. Pelastustoimen järjestämisestä vastaavat jatkossa 18 maakuntaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kaikissa 18 maakunnassa on vuoden 2020 alusta alkaen oma pelastuslaitos. Sisäministeriö valmistelee uudistuksen vaatimat lainsäädäntömuutokset.

Tällä hetkellä pelastustoimi on kuntien lakisääteistä yhteistoimintaa, jota hoitaa 22 alueellista pelastuslaitosta. Maakunnallisista pelastuslaitoksista säädetään tulevassa pelastustoimen järjestämislaisissa, päätös ei vaikuta paloasemien määrään.

Pelastustoimen uudistuksella on yhteys sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteen ja palvelujen uudistuksen ensihoitoa koskeviin ratkaisuihin. Hallitus on linjannut, että kaikki 18 maakuntaa järjestävät ensihoidon. Näin pelastuslaitokset voivat edelleen tuottaa ensihoitopalveluja terveydenhuollolle. Tällä hetkellä pelastuslaitokset hoitavat vuosittain noin 400 000 ensihoitotehtävää.

Uudistuksessa vahvistetaan valtion ohjausta pelastustoimessa. Ohjausta vahvistetaan muun muassa, että valtioneuvosto hyväksyy pelastustoimen valtakunnalliset tavoitteet noin 4 vuoden välein, lisäksi sisäministeriö osallistuu rahoituksen ja palveluiden riittävyyden arviointiin julkisen talouden suunnitelmaneuvoittelussa. Valtioneuvostolla on myös mahdollisuus päättää joidenkin pelastustoimen erityistehtävien keskittämisestä yhden tai useamman maakunnan hoidettavaksi

Maakunta- sekä sosiaali- ja terveystoimen muutos vaikuttaa pelastustoimen toimintaan tulevaisuudessa. Sisäministeri Kai Mykkänen on lausunut tämän lehden (Pelastustieto 2/2018) edellisessä numerossa, että pelastustoimi voi toimia jatkossakin yhtenä ensihoidon tuottajana. Samassa artikkelissa hän mainitsee, että ”Pelastustoimen pitää varautua toimimaan myös maakuntia suuremmissa kokonaisuuksissa. Siksi johtamisjärjestelmien ja toimintamallien pitää olla valtakunnallisesti yhdenmukaiset.” Muutoksessa halutaan, että pelastustoimi olisi yhtenäinen valtakunnallinen toimija eikä jäisi jokaisen maakunnan omaksi. Tulevaisuus näyttää, toteutuuko ministeriön tahto ja tavoite vai ovatko pelastuslaitokset liian epäsuhtaiset ja erilaiset.

Pelastustoimella on hoidettavanaan tehtäviä niin häiriötilanteissa kuin poikkeusoloissakin. Vaikka ne eivät kohdistu pelkästään kohdemaakuntaan, tulee johtamisjärjestelmää ja toimintamalleja muuttaa ja kehittää sellaisiksi, että ne toimivat yli maakuntarajojen läpi koko valtakunnan. Tavoite saa sellainen malli, joka palvelee kaikkia asukkaita yhden vertaisesti. Tähän päästään tekemällä yhtenevä rakenne pelastuslaitoksiin koko maassa ja samalla taataan resurssien optimointi koko valtakuntaan. Näillä toimilla pystytään paremmin täyttämään perustuslain 10§ kolmannen momentin kohta.

” Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Lailla voidaan säätää lisäksi välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana. ” (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, 10§)

Sisäministeriö arvioi ja valvoo jatkossa pelastustoimen palvelutasoa, kun nykyisin siitä vastaa aluehallintovirasto. Jatkossa aluehallintovirastot lakkautetaan ja tehtäviä siirretään suoraan sisäministeriön tehtäviksi. Samalla perustetaan uusi valtion lupa- ja valvontavirasto, joka vastaa pelastustoimen laillisuusvalvonnasta. Jäljempänä olevassa kuvassa on esitetty miten pelastustoimen päätöksenteko ja tehtävät tullaan organisoimaan. Tässä mallissa sisäministeriön rooli kasvaa ohjaavasta enemmän johtavaan suuntaan.

*”Tavoitteena tehokas ja yhtenäinen pelastustoimi koko Suomessa
Pelastustoimen uudistuksen tavoitteena on*

- *taata kustannustehokas, yhtenäinen ja laadukas pelastustoimi koko maassa*
- *varmistaa pelastustoimen resurssien tehokas käyttö niin, että pelastustoimen toimintavalmius ei heikkene*
- *varautua myös harvinaisiin suuronnettomuuksiin tai luonnonkatastrofeihin kaikkialla Suomessa sekä*
- *varmistaa, että pelastustoimen mahdollisuudet toteuttaa ensihoitoa ja yhteistyöhyödyt sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa säilyvät*
  - *vahvistaa ja parantaa pelastustoiminnan ja varautumisen valtakunnallista johtamista, suunnittelua, ohjausta, valvontaa ja koordinaatiota.”*

<http://intermin.fi/pelastustoimenuudistus> 5.5.2018)

Uudistus tulee muuttamaan kentällä työskentelevien toimintamallia, koska johtaminen siirtyisi etäjohtamiseen. Kentällä operoivien palomestarien määrä tulisi vähenemään ja vastuuta siirrettäisiin sammutusyksikön esimiehelle, niin pienemmissä kuin isommissakin tilanteissa. Tämä taas tarkoittaa sitä, että henkilöstön osaamisen ja koulutustason vaatimusta tullaan nostamaan ja kehittämään. Tämä on tullut esille sairaankuljettajien vaatimustason noustessa, johonka ei nykyisellä pelastajatutkinnolla olisi pätevyyttä. Kaikkien näiden muutosten seurauksena onkin koulutus nousemassa yhdeksi merkittäväksi hankkeeksi mitä maakunta muutos tuo pelastustoimelle eteen. Ennuste on, että maakuntamalli tulee muuttamaan pelastustoimen lähivuosina radikaalisesti, mutta miten sitä ei tunnu tietävän vielä kukaan.

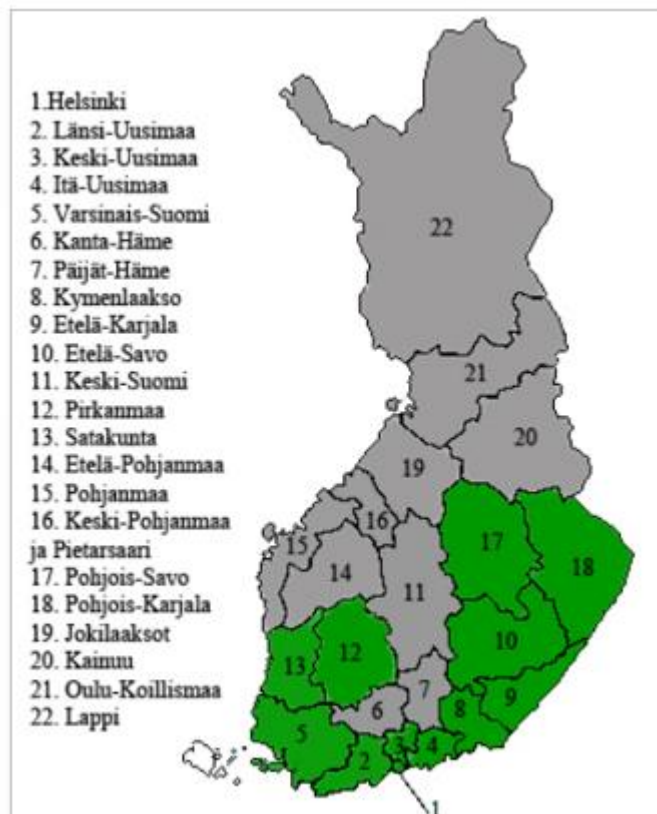

2 TAUSTA, TAVOITE JA RAKENNE

2.1 Tausta

Vuosituhanen vaihteessa, kunnalliset hätäkeskukset siirtyivät valtiollisen Hätäkeskuslaitoksen hoidettavaksi. Siirron takia, joidenkin pelastustoimen tukitehtävien hoitoon tuli aukko, jota paikkaamaan perustettiin tilannekeskukset. Tilanne- ja johtokeskukset tukevat alueellisten pelastuslaitosten operatiivista pelastustoiminnan johtamista, ylläpitävät hälytys- ja viestiyhteyksiä sekä avustavat alueen kuntia häiriö- ja poikkeustilanteissa.

Kuviossa 2 on esitetty vuoden 2014 alun tilanne pelastuslaitosten tilannekeskuksista. Kuvasta on todettavissa, että tilannekeskukset ovat pääasiallisesti toiminnassa eteläisessä ja itäisessä Suomessa. Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston syksyn 2013 selvityksen perusteella pelastuslaitoksista Keski-Suomella on virka-aikana toimistohenkilöstöllä miehitetty valvomo ja Kainuulla sekä Päijät-Hämeellä on suunnitteilla tilannekeskuksen perustaminen (Kautto 2013,10).

KUVIO 2. Tässä esitetty vihreällä ne alueet, joissa tilannekeskukset toiminnassa

Lokakuussa 2013 sisäministeriö teki jatkoesityksen kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämiseksi, sen tarkoituksena on vähentää kuntien taloudellisia menoja. Säästöjä syntyy siitä, ettei jokaiselle pelastuslaitokselle rakennettaisi omaa tilannekeskusta, jota vuonna 2015 toteutuvaksi suunnitellun uuden hätäkeskustietojärjestelmän suunnittelupe-
rusteena on esitetty. (Sisäasiainministeriö 2013, 1 - 2 ja Sisäministeriö 2014a, 2.)

Nykyään sisäministeriön sekä pelastuslaitosten kumppanuusverkoston yhteisessä hank-
keessa, pelastustoimen uudistushanke-, pelastustoiminnan johtamisen kehittämisen työ-
ryhmän luonnoksen (SM06100/2015, SMDno-2015-2070) johdannossa on tarkoitus
muodostaa kehitysehdotus, jonka pohjalta tilanne- ja johtokeskusten suunnittelupe-
rusteet muokkautuvat entistä yhdenmukaisempaan muotoon. (Ehdotus pelastustoiminnan johta-
misen suunnittelupe-
rusteiden kehittämiseksi v0.98b, 9). Vuoden 2015 alussa ja edelleen
on Pirkanmaan pelastuslaitoksen tilanne- ja johtokeskus Suomen ainoa 24/7-tilannekes-
kus, joka on miehitetty päätoimisella päivystäjällä sekä päätoimisella palomestarilla. Kes-
kus kattaa Pirkanmaan maakunnan alueen 22 kuntaa sekä avustaa tarvittaessa naapuri-
maakuntia. Toiminta-alueella pelastustoimen vakinaista henkilöstöä on noin 600, toimen-
pidepalkkaisia 127, sopimuspalokuntia 47, sopimuspalokuntalaisia 778 ja paloasemia 44.
(Pirkanmaan pelastuslaitos, Palvelu- ja vuosisuunnitelma 2018, 5.)

Tässä työssä paneudutaan maakuntien pelastuslaitosten johtokeskusten tarpeellisuuteen,
määrään ja tehtäviin. Voidaanko perustaa maakuntien yhteisiä johtokeskuksia? Voitai-
siinko joillekin johtokeskuksille antaa keskitetysti erityistehtäviä, jotka koskisivat valta-
kunnallisesti koko Suomea?

2.2 Opinnäytteen tavoite

Työn tavoitteena on muodostaa kehitysehdotus, jonka pohjalta johtokeskusten suunnitteluperusteet muokkautuvat entistä yhdenmukaisempaan muotoon. Kehitysehdotusten tulee olla joustavia ja riittäviä, jotta pelastuskomppanian ja sitä suurempien onnettomuuksien johtamisvalmius voidaan ylläpitää riittävällä tasolla. Samalla tarkoitukseni on selvittää tehtävät, jotka voitaisiin tehdä keskitetysti, korostamalla yhteisten johtokeskusten roolia ja etäjohtamisen mahdollisuuksia sekä pelastustoiminnan johtajan nostamista alemmalta tasolta seuraavalle johtamistasolle - etenkin perustehtävissä, joita voidaan kuvata perustoimintamallin mukaiseksi suorittamiseksi. Tässä yhteydessä ei tule unohtaa varautumisen ja siihen liittyvien toimintojen liittämistä johtokeskusten toimintoihin.

2.3 Rakenne

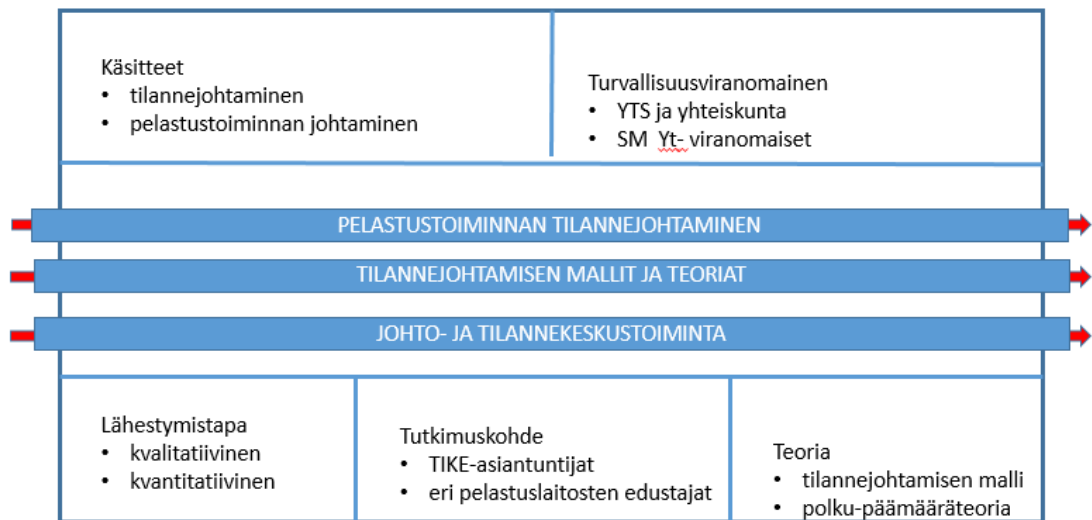
Opinnäytetyön rakenne muodostuu työn viitekehystä, jossa tarkastellaan pelastustoimen kehittämishankkeen ”johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi” tavoitteita.

Tämän tutkimuksen rajaus on toteutettu kahdessa osassa. Ensimmäiseksi tilannekeskus-toimintaa yleisesti kuvailevassa osuudessa on haettu tietoa pelastustoimen osalta. Toiseksi tilannekeskustoiminnan osalta haastatellaan valittuja henkilöitä tulevaisuuden luonnoksista tutkimustulosten perusteella niiden soveltuvuutta pelastustoimen tilanne- ja johtokeskusten toimintaan.

Kvalitatiivinen tutkimus ja sen rajaaminen on luonteeltaan hyvin joustavaa, joten on tarkoituksenmukaista rajata tämä tutkimus tarkasti. Tavoite täsmällisellä tutkimuksen rajauksella on tuottaa kohdennettua tietoa pelastustoiminnan tilannejohtamisesta sekä tilannekeskustoiminnasta. Tutkimuksen rajauksen tavoitteena on saada tietoa keskeisistä tehtävistä ja organisoinnista, joiden avulla tulevaisuuden tilanne- ja johtokeskukset voidaan ohjeistaa yhtenäisiksi ja toimiviksi valtakunnassa.

Tutkimuksen viitekehys on esitetty kuviossa 3. Tutkimuksen keskeisinä osakokonaisuuksina ovat pelastustoiminnan tilannejohtaminen, johtokeskustoiminteet sekä valtakunnalliset tehtävät. Tutkimuskohteeksi on rajattu eri pelastuslaitosten edustajia- sekä nykyisissä tilanne- ja johtokeskuksissa työskenteleviä henkilöitä/asiantuntijoita.

Tutkimusmetodeina käytetään kvalitatiivista sekä kvantitatiivista tutkimusta. Tähän työhön valittua tilannejohtamisen mallia tullaan vertaamaan pelastustoiminnan johtamiseen. Samalla pelastustoimessa olevien tilannekeskusten tuottamaa palvelua verrataan toisiinsa. Työskentely keskittyy tilanne- ja johtokeskusten määrittelyyn, vastuisiin, kustannuksissa ja organisoinnissa. Tämän tutkimuksen aineiston kerääminen toteutetaan käyttäen asiantuntijoiden avointa haastattelua, haastateltavien määrä enintään viisi henkilöä. Näin on mahdollista toteuttaa valtakunnallinen tutkimusaineiston keruu ja saada riittävä määrä vastauksia tavoitellulta vastaajaryhmältä.

KUVIO 3. Tutkimuksen viitekehys (Veneskari 2015 5, muokattu)

3 PELASTUSTOIMINNAN JOHTAMINEN

3.1 Johtokeskus

Päivittäisten onnettomuuksien, häiriötilanteiden sekä poikkeusolojen johtamista varten perustettu tila käsittää myös henkilöstön ja välineet. Johtokeskuksella voidaan suppeammin tarkoittaa myös kiinteää, erikseen suunniteltua tilaa, josta toimintaa johdetaan. Johtokeskuksia on jokaisella tasolla valtakunnassa, niin ministeriö, kunta kuin pelastuslaitosten toiminnan tasolla. Johtokeskuksista käytetään usein lyhennettä JoKe. (Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi v0.98b, 4.)

”Pelastustoiminnan johtaja (PTJ)

Pelastustoiminnan johtaja on yhden tai useamman pelastusmuodostelman tilanteenaikainen johtaja.

Pelastustoiminnan johtokeskus (PEL-JOKE)

Pel-JoKe on pelastustoiminnan johtokeskus ja sen perustaa pelastusviranomainen. Pel-JoKe on mm. häiriö-tilanteiden aikaista toiminnan johtamista varten perustettu toiminnallinen kokonaisuus, joka käsittää henkilöstön, tilan, välineet ja toiminta-asiakirjat.

Alueen pelastustoimen tulee kyetä perustamaan tilanteen aikainen johtokeskus. Suurissa onnettomuustilanteissa johtokeskuksia voi olla tarpeen perustaa usealle johtamistasolle. Johtokeskuksen on tarvittaessa kyettävä koordinoimaan pelastustoimen ja yhteistoimintatahojen voimavarojen tehokasta käyttöä.” (Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje 2012, s. 10).

”Pelastuslaitoksen tulee järjestää pelastustoiminnan johtamistilat ja muut edellytykset siten, että johtaminen on mahdollista myös poikkeusoloissa.” (Pelastuslaki 379/2011,77 §.)

”Pelastustoimen alueen palvelutasopäätöksessä tulee päättää, missä ajassa suuronnettomuusvalmius kyetään perustamaan mukaan lukien pelastustoimintaan osallistuvien voimavarat. Suuronnettomuusvalmius tulee kyetä perustamaan 2 tunnin kuluessa siitä, kun ensimmäinen yksikkö on vastaanottanut hälytyksen.” (Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje 2012, 11.)

”Pelastustoimessa tilanteen aikana perustettavien johtokeskusten tunnus on XX PEL-JOKE”. XX on kyseisen pelastuslaitoksen nimi selväkielisenä. Esimerkki: Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen johtokeskuksen kutsu-tunnus on Länsi-Uusimaa pelastus JOKE”. (Ohje pelastustoimen yksikkö- ja kutsutunnuksista 1/2011, 9.)

”**Tilannekeskus** (lyh. *Tike*) on paikka jossa keskitetysti ja jatkuvasti seurataan erilaisia tilanteita ja välitetään tieto eteenpäin. Sellaisia on poliisilla ja [pelastuslaitoksilla](#). Myös tapahtumissa on nykyään Tike^[1]. Suomen valtionjohto saa tietoa [valtioneuvoston tilannekeskuksesta](#)^[2].” (WIKIPEDIA 2017.)

Tilannekeskus (TIKE)

Tilannekeskus on paikka tai organisaatio, jossa kerätään ja muokataan tietoa johtamista ja päätöksentekoa varten. Tilannekeskus voi toimia johtokeskuksen osana ja se voi palvella koko maakuntakonsernia. (Kokonaisturvallisuuden sanasto 2014, 106.)

Tulevaisuudessa maakunnat voisivat sopia, että heillä olisi yhteinen useamman maakunnan yhteinen tilanne- ja johtokeskus. Jatkossa valtakuntaan oltaisiin ehkä suunnitelmassa viittä (5) ns. valtakunnallista TIKEä. (Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi 22.)

Tilannekeskus on osa johtokeskusta. Tilannekeskus voi olla myös yhteinen useamman pelastuslaitoksen ja / tai viranomaisen (esim. ensihoito) kanssa. Tilannekeskus on valmiudessa 24/7 tai tarvittaessa perustettavissa. Tilannekeskus on osa esimerkiksi jonkin luonnononnettomuuden lähestyessä pelastustoimen normaali-, häiriö- ja poikkeusoloaikaista suuronnettomuusvalmiutta. Valtaosa poikkeuksellisista tilanteista voidaan hoitaa vahventamalla TIKE miehitystä ja valmistautumalla Pel-JoKen perustamiseen. Päivystävän päällikön määräämänä Pel-JoKen perustamisen jälkeen TIKE toimii tarvittaessa myös Pel-JoKen viestikeskuksena. TIKE:n päätehtävä on pelastustoiminnan ja sen johtamisen tukeminen, tarvittavan tiedon kerääminen päätöksenteon tueksi, tilannetietojen kerääminen tilannekuvan muodostamiseksi ja omalta osaltaan tilanapäiväkirjan pitäminen ja tiedon välittäminen osakaskuntien avainhenkilöille oman johtamisen tueksi. TIKE:ssä tulee olla riittävä henkilöstö ja asianmukainen välineistö edellä mainittujen tehtävien suorittamiseen. (Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi 33.)

3.2 Pelastuskomppanian johtaminen

Pelastuskomppaniaa johtaa pelastustoiminnan johtaja ja hänellä apunaan pelastustoiminnan johtokeskus (PEL-JOKE), onnettomuusalueella johtaa tilannepaikan johtaja, hänellä käytössään johtoyksikkö sekä alaisinaan 2-5 joukkuetta.

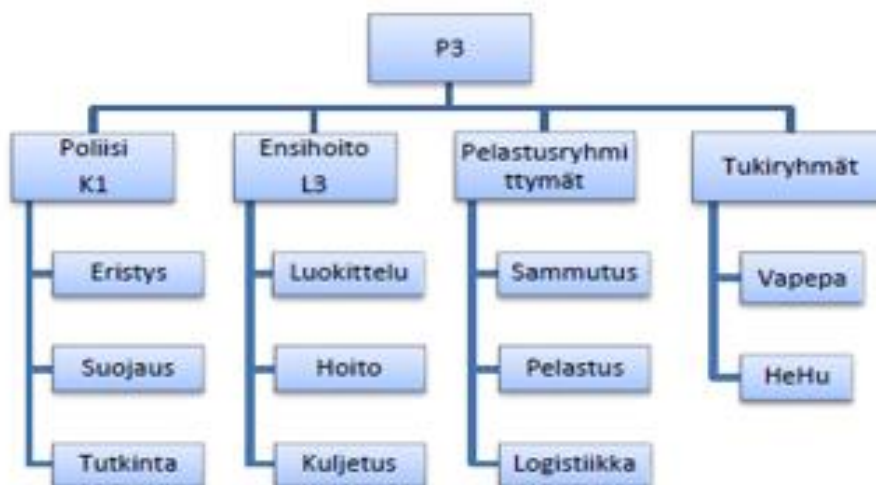
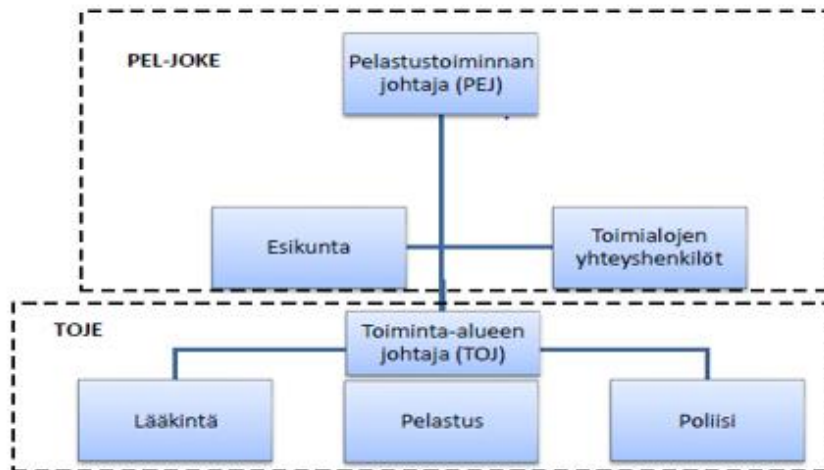
Tarvittaessa komppanialähtöä laajennetaan yhtymälähdöksi, jossa onnettomuusalue jaetaan tilanteen mukaisesti kahteen tai useampaan toiminnalliseen tai maantieteelliseen vastuualueeseen, joilla jokaisella on omat tilannepaikan johtajansa sekä muut resurssit tuki yksiköineen.

Varallaolossa oleva operatiivinen palomestari RPI30 ilmoittautuu TikeP3:lle komppanialähdön hälytyksessä ja siirtyy Tampereen keskuspaloasemalle välittömään päivystysvalmiuteen, ellei Tike P3 toisin määrää. (Pirkanmaan pelastustoiminnan johtamisohje 2015, 7.)

3.3 Pelastustoiminnan johtamista ohjaava normisto

”Pelastustoimi on valtiollisella tasolla sisäasianministeriön valvomaa, ohjaamaa ja johtamaa toimintaa. Sisäasianministeriö huolehtii myös pelastustoimen valtakunnallisista valmisteluista ja järjestelyistä sekä eri ministeriöiden ja toimialojen yhteensovittamisesta pelastustoimessa. Alueellisella tasolla pelastustoimi on kuntien ja niiden muodostamien alueiden johtamaa toimintaa.” (Pelastuslaki 379/2011, 23§, 24§).

Eri onnettomuustilanteiden yleisjohtovastuu on määritetty pelastuslain (379/2011, 35§) mukaan pelastustoimintaa johtavan viranomaisen tehtäväksi, silloin kun pelastustoimintaan osallistuu monien eri viranomaisien edustajia. Yleisjohtaja vastaa tilannekuvan ylläpidosta ja toimintojen yhteensovittamisesta (379/2011, 35§.) Pelastustoiminnan johtaminen jaetaan vielä itse onnettomuuspaikalla tapahtuvaan johtamiseen sekä onnettomuuden taustalla tapahtuvaan laajemman kuvan johtamiseen. ”Onnettomuuspaikalla tapahtuvasta johtamisesta vastaa *Toiminta-alueen johtaja (TOJ)* ja johtamispaikasta käytetään nimitystä *Toiminta-alueen johtoelin (TOJE)*. Laajemman kuvan johtamisesta vastaa *Pelastustoiminnan johtaja (PEJ)* ja johtamispaikasta käytetään nimitystä *Pelastustoiminnan johtokeskus (PEL-JOKE)*”. (Kaukonen, 151–153.). Kuviossa 4. esitetään esimerkki pelastustoiminnan johtamisen organisaatiosta ja kuviossa 5. esitetään esimerkki toiminta-alueen johtoelimestä.

KUVIOT 4 ja 5, esimerkkejä pelastustoimen organisaatiosta sekä johtoelimestä (Hanni 2013, 13)

3.4 Johtamistasot päivittäisissä onnettomuuksissa

Ryhmälähdössä johtaminen tapahtuu vakinaisen palomiehen tai yksikönjohtajakoulutuksen omaavan sopimuspalokunnan yksikönjohtajan toimesta. Jos johtajana toimii sopimuspalokuntalainen, tarvitsee hän tilanne- ja johtokeskuksen tilanpäällikön siunauksen viranomaispäätöksiin, joita ovat muun muassa, pelastuslain mukaiset oikeudet viranomaisille.

Joukkuelähdön johtajana toimii yleensä päällystökoulutuksen omaava henkilö (yleensä virassa oleva päivystävä palomestari) tai jatkokoulutettu paloiesimieskoulutuksen saanut vakinainen viranhaltija, näissä tehtävissä tilannekeskuksen rooli on johtamista tukevaa. (Pelastustoiminnan johtaminen 2005, 46.)

3.5 Johtaminen suuronnettomuuksissa

Suuronnettomuuksissa pelastustoiminnan johtaja ja pelastustoiminnan johtokeskus (PEL-JOKE), onnettomuusalueella toimintaa johtaa tilannepaikan johtaja, eri vastuualueisiin jaetut alueet jaetaan eri johtajille, joiden vastuullaan on pelastusyksiköitä.

Tarvittaessa komppanialähtöä laajennetaan yhtymälähdöksi, jossa onnettomuusalue jaetaan tilanteen mukaisesti kahteen tai useampaan toiminnalliseen tai maantieteelliseen vastuualueeseen, joilla molemmilla on omat tilannepaikan johtajansa ja muut resurssit.

Komppanialähtöä laajemman muodostelman toimintaa johtaa pelastusjohtaja tai hänen varahenkilönsä. TikeP3 tai päivystävä palomestari toimii pelastustoiminnan johtajana siihen asti kunnes päällikköpäivystäjä, pelastusjohtaja tai hänen varahenkilönsä ottaa johtovastuun.

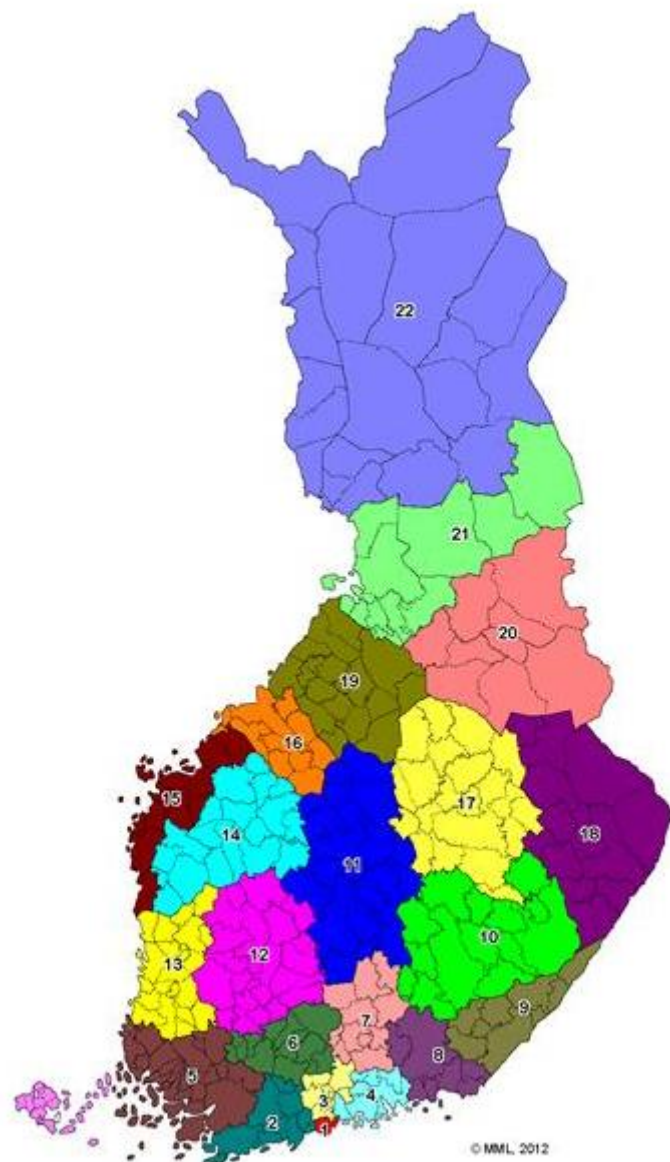
Yhtymälähtö käsittää vähintään 2 komppanialähtöä. Pelastustoiminnan johtaminen tapahtuu muutoin samoin kuin komppanialähdössä. (Pelastustoiminnan johtaminen 2005, 55.)

4 PELASTUSTOIMI NYT JA MAAKUNNISSA

4.1 Pelastustoimi nyt

Kuvio esittää nykytilaa, kuinka pelastuslaitokset jakautuvat suomen kartalle. Pelastusalueita on nykyisellään 22 kpl, joista suurimpia asukas pohjaltaan ovat Helsinki ja Pirkanmaa. Pinta-alallisesti suuri on Lapin pelastuslaitos.

1. Helsinki
2. Länsi-Uusimaa
3. Keski-Uusimaa
4. Itä-Uusimaa
5. Varsinais-Suomi
6. Kanta-Häme
7. Päijät-Häme
8. Kymenlaakso
9. Etelä-Karjala
10. Etelä-Savo
11. Keski-Suomi
12. Pirkanmaa
13. Satakunta
14. Etelä-Pohjanmaa
15. Pohjanmaa
16. Keski-Pohjanmaa ja Pietarsaari
17. Pohjois-Savo
18. Pohjois-Karjala
19. Jokilaaksot
20. Kainuu
21. Oulu-Koillismaa
22. Lappi

Pelastustoimen alueet

KUVIO 6. Pelastuslaitokset kartalla

(<http://pelastustoimi.fi/pelastustoimi/pelastuslaitokset> 15.11.2017).

4.2 Maakuntien pelastuslaitokset

Kun Suomessa toteutetaan maakuntauudistus, niin samalla uudistetaan pelastuslaitoksien toimintaa ja vahvistetaan valtion ohjausta. Pelastusuudistusmuutoksella on vaikutusta myös SOTE-uudistuksen ensihoitoa koskeviin ratkaisuihin. Uudistuksen tavoite on saada Suomeen yhtenäinen ja tehokas pelastustoimi, resurssien käyttöä tehostetaan niin, ettei toimintavalmius kärsi.

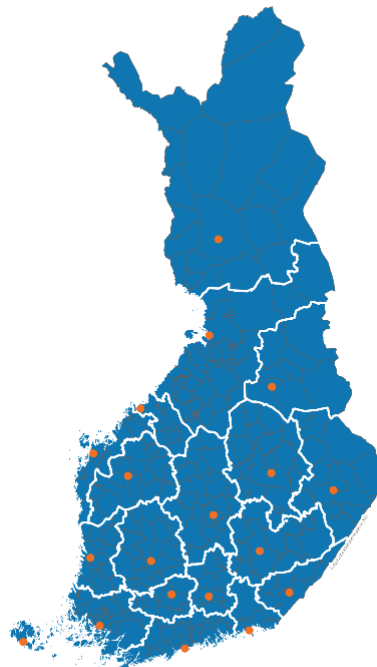
Pelastustoimen tulee jatkossa varautua kaikkialla Suomessa tapahtuviin suuronnettomuuksiin ja luonnonkatastrofeihin, varmistaa yhteistyöhyötyjen säilyminen sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa sekä toteuttaa ensihoitoa. Yhtenä tavoitteena on myös parantaa ja vahvistaa valtakunnallista johtamista, suunnittelua, ohjausta, valvontaa ja koordinaatiota pelastustoimen osalta. Alla olevassa kuvassa (kuvio 7) näkyvät 2020 vuoden alusta aloittavat uudet maakunnat, jonka on samalla pelastuslaitosten uusi määrä ja keskuspaikat. (<http://intermin.fi/pelastustoimenuudistus> 17.8.2017)

Maakunnat

FI | SV

Maakunta on julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on alueellaan itsehallinto. Suomen 18 maakunnan toiminta käynnistyy 1.1.2020. Maakunnat ovat seuraavat:

- Lappi
- Pohjois-Pohjanmaa
- Kainuu
- Pohjois-Savo
- Pohjois-Karjala
- Keski-Pohjanmaa
- Pohjanmaa
- Keski-Suomi
- Etelä-Karjala
- Etelä-Pohjanmaa
- Pirkanmaa
- Satakunta
- Etelä-Savo
- Kanta-Häme
- Päijät-Häme
- Kymenlaakso
- Varsinais-Suomi
- Uusimaa

Uusi maakuntajako

Uudistuksen yhteydessä uudistuu myös Suomen maakuntajako. Hallitus linjasi uuden maakuntajaon toukokuussa 2016.

Pieksämäki, Savonlinna ja Enonkoski sijoitetaan uudessa maakuntajaossa Etelä-Savon maakuntaan. Jämsä ja Kuhmoinen sijoitetaan Keski-Suomen maakuntaan.

Heinävesi siirretään Pohjois-Karjalan maakuntaan, Joroinen Pohjois-Savon maakuntaan, Iitti Päijät-Hämeen maakuntaan ja Isokyrö Etelä-Pohjanmaan maakuntaan.

KUVIO 7, 1.1.2020 aloittavat maakunnat, pelastuslaitokset ja niiden keskuspaikat. (<http://intermin.fi/pelastustoimenuudistus> 17.8.2017)

5 MIKÄ ON ”TILANNE- JA JOHTOKESKUS”

5.1 Tilannetietoisuus

Onnettomuustilanne, jossa osallisena on suuri määrää ihmisiä tai koskee suurta omaisuusmassaa tai merkittävässä määrin vaikeuttaa yhteiskunnan toimintoja, kutsutaan suuronnettomuudeksi. Suuronnettomuutta johtavalla henkilöllä on ensisijainen tehtävä luoda nopeasti tilannekuva onnettomuudesta. Saukonoja (2004, 152.) määrittelee sanan tilannetietoisuus tilannekuvaksi onnettomuudesta sekä siinä käytettävän resurssien suorituskyvyn. Jokainen onnettomuudessa mukana oleva viranomainen luo oman tilannekuvan onnettomuudesta. Onnettomuuden yleisjohtaja kerää kaikkien eri viranomaisten kaikkia viranomaisia yhteisesti koskevat tiedot yhteen, jotka vaikuttavat päätöstentekoon, tästä käytetään käsitettä jaettu tilannetietoisuus. Jaana Mäkelä (Mäkelä 2010, 5.) määrittelee *jaetua tilannetietoisuutta* tilanteeksi, jossa henkilöllä on yhteinen ja kokonaisvaltainen ymmärrys tilanteesta. Näin ollen toimintaan osallistuvat viranomaiset ja sidosryhmät pystyvät synkronoimaan toimintojansa paremmin. (Hanni 2013, 30.)

”Yksinkertaisesti, tilannetietoisuus tukee päätöksentekoa ja lyhentää päätöksenteon kestoa muuttuvissa olosuhteissa mahdollistaen jopa tapahtumien ennakkoinnin, ainakin joissain tapauksissa.” (Kuusela 2010 4).

Suuronnettomuuden alkuvaiheessa ei useinkaan ehditä paneutua informaatiotulvaan riittävästi. Alkuvaihe on kuitenkin lopputuloksen kannalta se vaihe, jossa informaatio tulisi jakaa mahdollisimman kattavasti, jotta saadaan oikeat toimenpiteet käynnistettyä mahdollisimman nopeasti. (Rantanen 2007, 17.) Kun johtovastuu siirretään henkilöltä tai organisaatiolta toiselle on erityisen tärkeää, että oikeanlainen tilannekuva saadaan siirrettyä. On erityisen tärkeää saada kaikki tieto oikeassa muodossa sitä tarvitseville. Usein informaatiota jaetaan muille hyvinkin kömpelöillä välineillä, jos sitä verraten organisaatioiden tietojärjestelmien käsittelykykyyn. Informaation jakamisessa on myös oleellista huomata ero jakamisen ja jakelun välillä. Jakelu lähtee tuottavan organisaation tarpeista ja jakaminen taas tarvitsijan tarpeista. (Rantanen 2007, 18.) Huovilan (2010, 20) mukaan kun puhutaan onnettomuuden tilannekuvasta ja -tietoisuudesta on hyväksyttävä ihmisen rajallisuus. Yhdelläkään viranomaisella ei ole kattavaa tilannekuvaa, vaan jokainen toimija/viranomainen katselee sitä oman viitekehänsä, osaamisensa ja kokemuksensa kautta.

Rantasen (2007, 19.) mukaan eri toimijoiden/viranomaisten tiedonvälitystä ei voida ratkaista yhden kokonaistietojärjestelmän avulla, koska eri toimijoiden näkemykset ja tarpeet eriytyvät hyvin paljon toisistaan. Hänen mielestä olisi hyvä huolehtia tietojen yhteiskäytöstä, rajapinnoista/palomuureista ja eri standardeista, näiden asioiden huomioiminen mahdollistaisi erillisen kehityksen, kuitenkin kokonaisvaltaistoimivuuden siitä kärsimättä. Kaikille toimintaan osallistuville viranomaisille yhteisesti jaettu tieto suunnitelmista, toimenpiteistä ja resursseista on oleellista informaatiota. Oikea-aikaisesti jaettuna tieto perättäisistä päätöksistä ja toimenpiteistä muuttuu rinnakkain tapahtuvaksi ja toimintaa tehostavaksi. (Rantanen 2007, 20.) ”Keskeisellä sijalla on ihminen ja hänen käsityksensä tilanteesta. Tätä käsitystä voidaan auttaa tehokkaalla informaatiotekniikan hyödyntämisellä” (Rantanen 2007, 20.) Donahue & Tuohy (2006) kuvaavat artikkelissaan johtamisen kompastuvan usein siihen, että jokainen viranomainen pitää omaa erillistä johtopaikkaa erillään muista viranomaisista. Yleisjohtajalla ei ole tilanne hallinnassa, kun kukin viranomainen hoitaa omaa osa-alueitaan olematta riittävässä yhteistyössä toisten viranomaisten kanssa. (Donahue & Tuohy 2006.)

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia 2006 YETTS määrittelee tilannekuvan seuraavasti: ”Tilannekuva on päättäjien ja heitä avustavien henkilöiden ymmärrys tapahtuneista asioista, niihin vaikuttaneista olosuhteista, eri osapuolien tavoitteista ja tapahtumien mahdollisista kehitysvaihtoehdoista, joita tarvitaan päätösten tekemiseksi tietystä asiasta tai asiakokonaisuudesta. Tilannekuvan muodostamista ja ylläpitoa edesautetaan ylläpitämällä ja esittämällä tietoja tarkoituksenmukaisesti esimerkiksi kuvilla, teksteillä ja kaavioilla.” (Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia vuodelta 2006 72.)

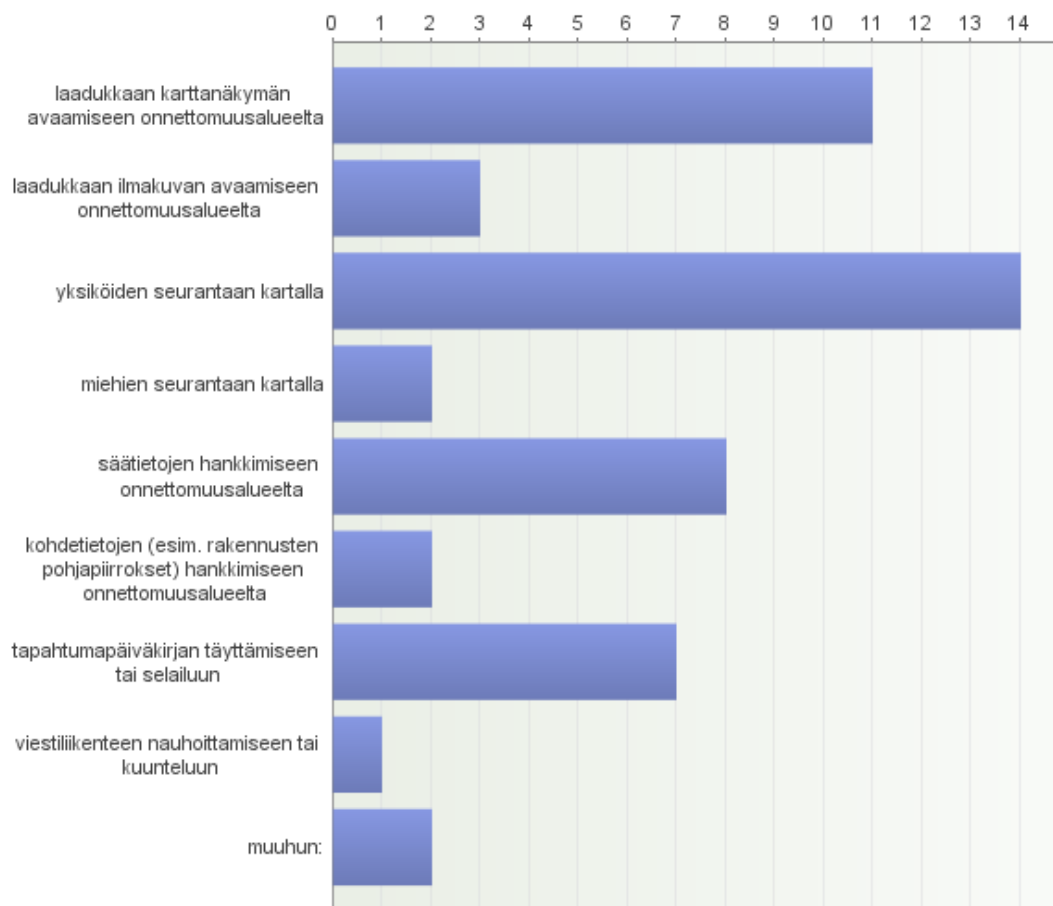
Rauno Kuusiston tutkimusraportti: Tilannekuvasta täsmäjohtamiseen määrittelee yhteisen tilannekuvan seuraavasti: ”Yhteinen tilannekuva on yhden tai useamman käyttäjän yhteisesti käytettävissä oleva oleellinen tieto, jota hyödynnetään yhteisessä suunnittelu-prosessissa ja joka edesauttaa kunkin toimijan tilannetietoisuuden syntymistä. Yhteinen tilannekuva on yhteisesti ymmärrettävä malli ja kuvaus tilanteen tulkintaan vaikuttavista tiedoista. Yhteinen tilannekuva on siten samanaikaisesti useamman toimijan käytössä oleva tuokiokuva ja käsitys jostakin, joka on näille toimijoille jollakin tapaa yhteistä”. (Kuusisto 2005 10.)

Rantama & Junttila (2011, 53–54) määrittelevät tilannekuvaa subjektiiviseksi kuvaksi, joka muodostuu kunkin viranomaisen saamien tietojen ja havaintojen perusteella. Näitä tilannetietoisuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat mm. paikan päältä saadut havainnot (näkö- ja kuulohavainnot), VIRVE-puheryhmien kautta kuultu/saadut tiedot sekä johtamisjärjestelmien kautta välitetyt tiedot. Rantama & Junttila (2011, 53) pitävät yhteisen tilannekuvan muodostamista eri onnettomuuksissa toimivan moniviranomaisyhteistyön edellytyksenä.

Tilannekuva ja tilannetietoisuus voidaan määritellä usein eri termein. On tärkeätä, että onnettomuustilannetta johtava viranomainen saa tietoa- oikeaan aikaan ja oikeassa muodossa, jotta päästään kaikkia tyydyttävään lopputulokseen. On tärkeää, että kaikki saatu tieto tulisi olla kaikkien johtajien käytettävissä, jotta yhteistoiminta sujuisi. Rantama & Junttila (2011, 31) pitävätkin reaaliaikaisen tiedon ja kuvan saannin onnettomuuspaikalta tilanne-/johtokeskuksiin tulevaisuuden suurimpana haasteena, kun huomioidaan järjestelmien vaatimukset kapasiteetin, tietosuojan ja verkon kattavuuden suhteen.

6 JOHTOKESKUS TULEVAISUUDESSA

Donahue & Tuohy (2006) kuvaavat suuronnettomuustilanteen johtamisen korttitaloksi, jossa kommunikaation pettäminen luhistaa sen. Kaikki johtaminen perustuu eri viranomaisten väliseen tiedonkulkuun, jolloin tietojärjestelmien, laitteiden tai ihmisten kommunikoinnin pettäessä on johtamisesta vaikea suoriutua hyvin. Alla olevassa kuvassa nähdään tärkeimmät keskeiset johtamisjärjestelmän antamat mahdollisuudet, joista tärkeimpiä ovat, yksiköiden seuranta ja laadukkaan karttanäkymän avaamisen onnettomuusalueelta (kuvio 8).

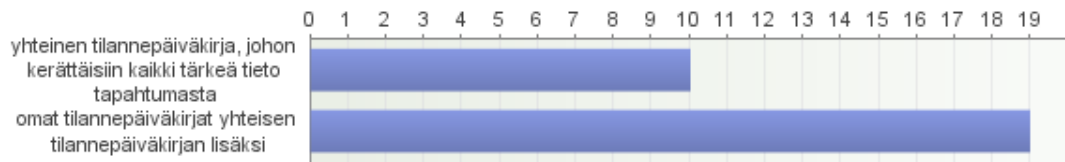

KUVIO 8. Nykyisen johtamisjärjestelmän antamat mahdollisuudet: 81 %, n = 17 (Jaakko Hanni 2013, 54.)

6.1 Tilannekuvablogi

Hannin (2013, 56) kyselyssä tilannekuvablogista selkeä enemmistö piti hyvänä tapahtumatiетojen tallennusta sekä järjestelmää, joka muuttaisi puheen tekstimuotoon. Puheviesintä todettiin parhaaksi viranomaisten tiedonvälittämisessä tärkeimpien ja kiireellisten asioiden osalta. Toissijaisen tiedon välityksenä sähköistä lokikirjaa pidettiin hyvänä keinona, johon tieto tallentuu kaikkien viranomaisten nähtäväksi.

Tulevaisuudessa pidettiin tärkeänä, että viranomaisilla olisi omat sekä yhteiset tilanpäiväkirjat käytössään (kuvio 9.).

KUVIO 9. Tilanpäiväkirjat Tulevaisuudessa olisi tärkeää, että kaikilla viranomaisilla olisi (n = 21): (Jaakko Hanni 2013, 56.)

6.2 Ilma- ja reaaliaikainen kuva

Asiantuntijat pitivät tärkeimpinä kuvamuotoina reaaliaikaista kuvaa ilmasta, kypärästä ja tai ajoneuvon sijoitetuista kameroista. Reaaliaikaisen satelliitti- ja tai lämpökamerakuvan saannin mahdollisuutta kaipaisivat puolet vastaajista. (Hanni 2013, 57.)

”Hälytyksiltä vilkas elokuinen aamupäivä äityi kolmeen päällekkäiseen joukkuelähtöön. Pelastuslaitoksen tilannekeskuksessa pelastustoimia johtanut päivystävä palomestari Tommi Sivula kuvaa tapahtumia uransa hektisimmäksi tunniksi.” (Pelastustieto 7, 20.9.2017, 14). Näillä sanoilla on hyvä tarkastella Helsingin pelastuslaitoksen ja siellä palomestari Tommi Sivulan näkökantaa tilannekeskuksen tarpeellisuudesta. Hänen mukaansa esikuntatyö toimi. Hän kertoo lehdessä, kuinka työ eteni ja mitä tehtäviä se piti sisällään, mm. määrittää tilannejohtajat sekä huolehtia logistiikasta. Kulmakiveksi Sivula luonnehtii esikuntatyöskentelyn, jossa pelastusjohtaja, viestintäpäällikkö, lääkintämestari ja palomestarin operaattori otti roolinsa. Sivulan mukaan hän saattoi keskittyä pelkästään tilannekuvan luomiseen koko kaupungissa. Hän kertoo myös ongelmasta, joka olisi syntynyt sitten, jos onnettomuudet olisivat tapahtuneet virka-ajan ulkopuolella, olisi henkilöitä ollut vain kaksi ja näin ollen toiminta olisi ollut rajallista.

Samassa lehdessä Helsingin pelastuslaitoksen pelastuspäällikkö Jari Korkiamäki korostaa tilanne- ja johtokeskuksen tärkeyttä. ”Tilannekeskuksessa olevalla palomestarilla täytyy olla hyvä tilannekuva, selkeät toimintatavat, sekä rohkeutta tehdä tarvittavia päätöksiä. Kun tehtävää johdetaan tilannekeskuksesta, se rauhoittaa operaatiojohtamista ja tehostaa resurssien käyttöä.” (Pelastustieto 7, 20.9.2017, 20.)

Samaisessa artikkelissa on huomioita siitä miten esikuntatyö tilannekeskuksessa korostui äkkiä eskaloituneessa tilanteessa. Yhteydenpito onnettomuuden osapuoliin, liikennöitsijä mm. kaipasi viranomaisen yhteydenottoa onnettomuudesta. (Pelastustieto 7, 20.9.2017, 14 -15. ja 20.)

6.3 Tulevaisuus

Vuonna 2050 hätäkeskus vastaanottaa hätäilmoituksen vakavasta rautatieliikenneonnettomuudesta. Ilmoituksen mukaan useita vaunuja on suistunut pois raiteilta. Jotkin vaunuista ovat ilmoituksen mukaan törmänneet radanvarressa sijainneisiin rakennuksiin. Ilmoituksen paikkatieto välittyy kaikkien viranomaisten yhteiseen johtamisjärjestelmään hätäilmoituksen tehneen soittajan kännykästä sekä onnettomuusjunan järjestelmästä. Soittaja voi hätäilmoitusta tehdessään lähettää valokuvan onnettomuudesta hätäkeskuk-

seen. Valokuvasta voi ilmetä junan tyyppi ja henkilömäärä ja näin ollen ERICA-hätäkeskustietojärjestelmä laskee ja ehdottaa tarvittavien resurssien määrää onnettomuuden esitietojen, matkustajamäärän ja sijainnin mukaan. Onnettomuuteen hälytetyt resurssit näkyvät reaaliaikaisesti johtamisjärjestelmässä kaikille niille viranomaisille, jotka onnettomuuteen ovat hälytetyt.

Onnettomuuspaikalle saapuvilta yksiköiltä välittyy videokuvaa, niin ilmasta kuin maatasolta suorana tilanne- ja johtokeskukseen kaikille onnettomuuteen osallistuvien viranomaisten käyttöön. Johtokeskus toimii moniviranomaiskeskuksena, jossa on edustus kaikista viranomaisryhmistä tukemassa/johtamassa kentällä tapahtuvaa toimintaa. Onnettomuuspaikalta saatava tieto välittyy johtamisjärjestelmään kuvina, tekstinä ja puheena. Johtamisjärjestelmän karttaan voidaan käyttää johtamisen apuna merkitsemällä ajoreitti ja tulokynnys onnettomuuspaikalle saapuville eri yksiköille.

Onnettomuuspaikalla eri viranomaiset suorittavat omaa tehtäväänsä samalla tukien muiden viranomaisten toimintaa tilanteen niin vaatiessa. Pelastustoimi vastaa onnettomuuden yleisjohdosta sekä sammutus-, pelastus- ja raivaustehtävistä. Ensihoidon vastuulla on potilaat heidän potilasluokittelu, hoito ja kuljetus. Poliisi vastaa alueen eristyksestä, osallisten tietojen kirjaamisesta sekä onnettomuustutkinnasta. Kaikki mukana olevat viranomaiset tukevat toisiaan niin kentällä kuin johtokeskuksessa.

Kaikilla viranomaisilla on yhteinen tilannekuvapohja, johon kaikki onnettomuuteen liittyvä informaatio liitetään, oli se sitten kuvaa, tekstiä tai puhetta.

Puheella annettu informaatio muutetaan automaattisesti tekstimuotoon. Näitä kaikkia apuvälineitä ja muotoja käyttäen paranee eri viranomaisten yhteinen toiminta sekä päätöksenteko onnettomuustilanteissa. Paremmalla dokumentoinnilla parannetaan pitkäkkestöisten tilanteiden johtaja-vaihtoja, kun on helpompi viestittää mitä on tapahtunut, keitä on paikalla ja mitä tehty. Resurssien käyttö tehostuu, onnettomuudessa osalliset henkilöt saavat parempaa apua ja hoitoa ja näin ollen onnettomuudet johdetaan paremmin.

(Hanni 2013, 67 - 68.)

7 PELASTUSTOIMEN JOHTOKESKUKSET MAAKUNNISSA

Pelastustoiminnan kehittäminen- työryhmän (Pelastustoimen uudistushanke Pelastustoiminnan johtamisen kehittäminen -työryhmä.-Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi, *luonnosversio 0.98b*, 6.6.2017, 28.) on luonnoksessaan esittänyt, että johtokeskukset jaettaisiin neljään (4) eri tasoon niiden johtamisvalmiuksien mukaan ja niistä käytettäisiin seuraavia nimityksiä;

- pelastuslaitoksen johtokeskus
- pelastuslaitosten taktinen johtokeskus
- pelastuslaitosten strateginen johtokeskus
- Sisäministeriön johtokeskus

7.1 Maakunnan pelastuslaitoksen johtokeskus

Joka maakuntaan perustettaisiin pelastuslaitoksen johtokeskus, joka pystyisi toimimaan komppaniatasoisten tehtävien johtokeskuksena. Ne pitäisi pystyä perustamaan 30 - 120 min sisällä ja sen ylittävä > 120 min kuluessa taktinen valmius ja poikkeusoloissa strateginen valmius. Tässä mallissa alueella olisi vähintään kaksi pelastusmuodostelmien johtamiseen kykenevää pelastusviranomaista, joista toisen tulisi aloittaa toimintansa 120 min aikana, jolloin saavutetaan taktisen tason johtokeskusvalmius. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että maakunnassa olisi yksi 24/7 päivystävä palomestari. Jos tilanteessa tarvittaisiin toinen päällystöviranomainen, olisi hänet hälytettävä kotoa vapaalta. Strateginen maakuntien yhteinen sovittu johtokeskus, voisi etäjohtaa tilannetta siihen saakka, kunnes onnettomuuden kohdemaakunta ottaa tilanteen johtaakseen. (Pelastustoimen uudistushanke Pelastustoiminnan johtamisen kehittäminen -työryhmä. Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi, *luonnosversio 0.98b*, 6.6.2017, 28.)

7.2 Pelastuslaitosten taktinen johtokeskus

Taktinen johtokeskus toimisi viidessä (5) maakunnassa 24/7 ollen välittömässä valmiudessa kykenevä johtamaan komppaniatasoista tehtävää. Keskus tulisi olla miehitettynä vähintään tilanpäälliköllä ja päivystäjällä /operaattorilla. Taktisen johtokeskuksen kykeneväisyys hoitaa taktinen valmius on välitön ja strateginen tason valmius tulisi saavuttaa 60 minuutissa. Yksi näistä keskuksista toimisi pelastuslaitosten strategisena johtokeskuksena, näiden viiden (5) keskuksen erityistehtävistä määriteltäisiin valtioneuvoston asetuksella. Maakuntien niin sopiessa voi taktinen johtokeskus tukea yhteistoiminta-alueen maakunnassa tapahtunutta tehtävää. Taktiset johtokeskukset ja niiden yhteistoiminta-alueet muodostetaan ensihoitokeskuksia vastaavalla maakuntajaolla (5 kpl), pois lukien Ahvenanmaa. (Pelastustoimen uudistushanke Pelastustoiminnan johtamisen kehittäminen -työryhmä. Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi, *luonnosversio 0.98b*, 6.6.2017, 28.)

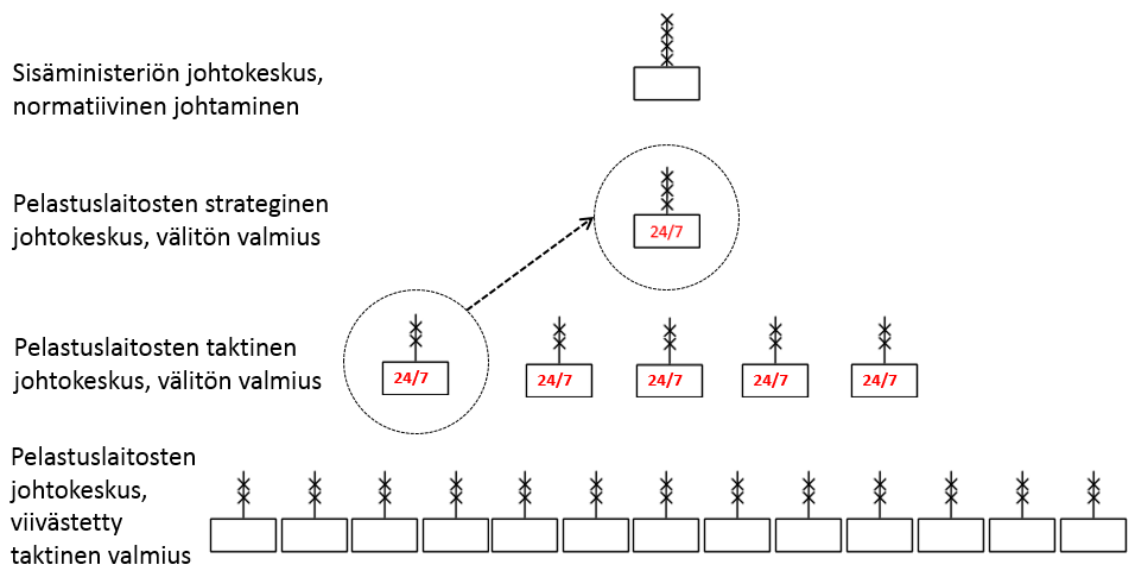
Yhteistoiminta-alueen taktisen johtokeskuksen sijainnista ei ole päätöksiä, kenties se sovitetaan alueella ja hyväksytetään valtioneuvoston asetuksella tai keskusten sijaintipaikka määritellään sisäministeriössä ja hyväksytetään valtioneuvoston asetuksella. KUVIO 10 on esitetty nykyiset sairaanhoitopiirien erityisvastuualueet, joita on esitetty vaihtoehtoisiksi taktisen johtokeskuksen alueiksi.

KUVIO 10. sairaanhoitopiirien erityisvastuualueet, joita esitetty pelastuslaitosten taktisen johtokeskuksen vastuualueeksi. (Pelastustoimen uudistushanke Pelastustoiminnan johtamisen kehittäminen -työryhmä 6.6.2017, 30)

7.3 Pelastuslaitosten strateginen johtokeskus

Viisi välittömän valmiuden taktisen tason johtokeskusta voisi toimia myös strategisena johtokeskuksena. Käytännössä kuitenkin yksi näistä viidestä toimisi jatkuvasti 24/7 valmiudessa valtakunnallisena strategisena johtokeskuksena. Strateginen johtokeskus toimisi valtakunnallisesti merkittävien onnettomuuksien johtokeskuksena siihen saakka kunnes sisäministeriön johtokeskus ottaisi tilanteen hoitaakseen. Strateginen johtokeskus välittäisi jatkuvaa tilannekuvaaja sisäministeriön kuin maakuntien taktisille johtokeskuksille, mitä valtakunnassa tai maailmalla tapahtuu. Alla olevassa kuvassa näkyy, kuinka yksi taktisesta johtokeskuksesta siirtyisi strategiseksi johtokeskukseksi.

KUVIO 11. (Pelastustoimen uudistushanke Pelastustoiminnan johtamisen kehittäminen -työryhmä 6.6.2017, 28)

7.4 Sisäministeriön johtokeskus

Sisäministeriön johtokeskus toimisi valtakunnallisena keskuksena, joka tulisi perustaa 120 min ja olla strategisessa valmiudessa 240 min. Sen keskeisenä tehtävä on huolehtia valmiuden kohottamisesta ja ylläpidosta sekä valtakunnallisesta johtamisesta. Sisäministeriön johtokeskus saa ja jakaa tietoa pelastuslaitoksille strategisen johtokeskuksen kautta. (Pelastustoimen uudistushanke Pelastustoiminnan johtamisen kehittäminen -työryhmä 6.6.2017, 33)

8 JOHTOKESKUSTEN TEHTÄVÄT

8.1 Pelastuslaitoksen johtokeskus

Pelastuslaitoksen johtokeskuksella ei olisi varsinaista tehtävää ennen-, kun se on saanut hälytyksen, jonka jälkeen se alkaa johtamaan alueellaan tapahtunutta onnettomuutta tai poikkeustilannetta. Johtokeskuksen infra olisi valmiina ja henkilöstö hälytettäisiin erikseen, tilanteen niin vaatiessa. . (Pelastustoimen uudistushanke Pelastustoiminnan johtamisen kehittäminen -työryhmä 6.6.2017, 29)

8.2 Pelastuslaitosten taktinen johtokeskus

Valtakunnalliset 24/7 johtokeskukset, joita luonnoksen mukaan voisi olla viisi kpl, saisivat hoitaakseen tehtäviä, jotka tullaan määrittelemään valtioneuvoston asetuksessa. Tehtävät olisivat koko valtakuntaa, maakuntia ja yksittäisiä pelastuslaitoksia koskevia.

Kareinen (Kareinen Jani 2013, 73.) työssään ehdottaa yhdeksi keskitetyksi kansainvälisen pelastustoimen henkilöstön ja kaluston käyttämistä kotimaan onnettomuuksissa, tämän voisi antaa sellaiselle tilanne- ja johtokeskukselle (24/7). Hälytettävät joukot kerättäisiin kootusti kaikista maakuntien pelastuslaitoksista tilanteen ja avun tarpeen mukaan.

Leppänen (Leppänen 2015, 38.) käsitteli työssään etäjohtamisen apuna käytettävän videokuvan. Hänen tutkimukset osoittivat, että reaaliaikaiselle kuvalle on johtamisessa tarvetta. Tämän tutkimuksen tuloksen perusteella olisi hyvä luoda kansallinen yhteinen videokuvan tuottamismalli. Kaikki tilanne- ja johtokeskukset tulisivat olla samassa verkossa kuvansiirron osalta, jotta saadaan jaettua tilannetietoisuutta kattavasti kaikille pelastustoimen kentässä toimiville tahoille.

8.3 Pelastuslaitosten strateginen johtokeskus

Pelastustoiminnan johtamisen kehittäminen- työryhmä (Pelastustoimen uudistushanke Pelastustoiminnan johtamisen kehittäminen -työryhmä.) Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi, (*luonnosversio 0.98b*, 6.6.2017, 19, 32.) Sen mukaan tehtävät painottuvat suurten kokonaisuuksien johtamiseen, pelastusyhtymän tai useiden -yhtymien johtamiseen. Tehtävien luonne tulisi olla pitkäkestoinen, päiviä tai jopa viikkoja kestävä sekä on tarve laajamittaiselle huollolle toiminta-alueella tai sen ulkopuolella. Kun kyseessä on kahden tai useamman taktisen johtamistason vastuualueita syntyy siitä strategisen johtamistason tehtävä, jolle on tyypillistä laajaa moniviranomais-toimintaa, jotka sijoittuvat useille toimialueille.

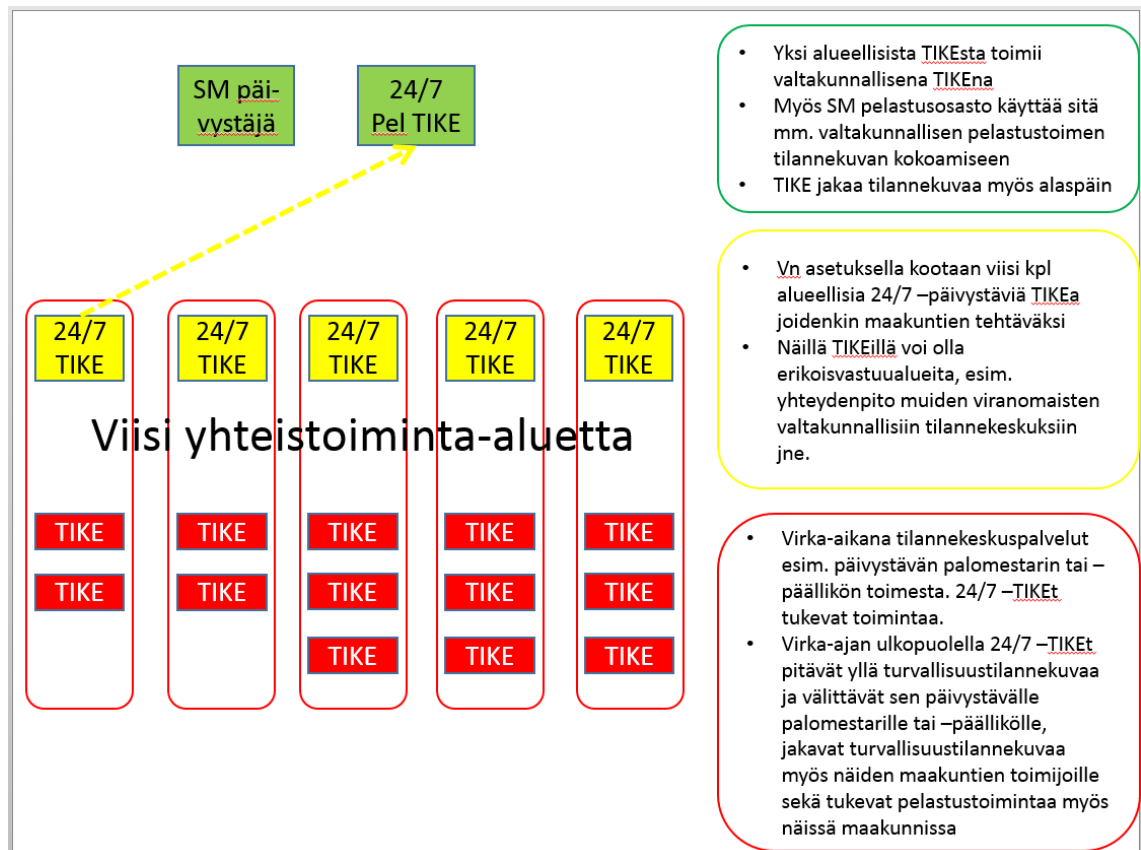
Strategisen johtokeskuksen tarkoitus on palvella useita maakuntia, jos maakunnat niin sopivat. Strateginen johtokeskus voisi tuottaa johtamispalvelua niille maakunnille, jossa kyseinen johtokeskus ei sijaitse, niin kauan kunnes maakunta, jossa onnettomuus on tapahtunut saa perustettua oman johtokeskuksen johtamisvalmiuteen.

8.4 Sisäministeriön johtokeskus

Pelastustoiminnan johtamisen kehittäminen- työryhmä (Pelastustoimen uudistushanke Pelastustoiminnan johtamisen kehittäminen -työryhmä.) Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi, (*luonnosversio 0.98b*, 6.6.2017, 33.) Sisäministeriössä sijaitseen pelastustoimen ylin johtokeskus, jonka kontaktihenkilönä sisäministeriön päivystäjä toimii. Pelastuslaitoksista tehdään ilmoitus sisäministeriön päivystäjälle, mahdollisesta merkittävästä uhkaavasta vaarasta, jos se koskee kansalaisten turvallisuutta ja merkittävästä turvallisuustapahtumasta, jos se herättää merkittävää julkista mielenkiintoa. Virka-ajan ulkopuolella voi sisäministeriön päivystäjä käyttää pelastuslain 34§ ja käyttää pelastuslain 36§ valtuuksia, sekä tehdä työsopimuksen kansainväliseen avustustehtävään lähetettävän asiantuntijan kanssa.

Jos asia ei ole vähäinen, tai kiireellisyyden vuoksi täytyy tehdä viivytyksettä. Pelastuslain 34§ määrittää ne oikeudet joilla se voi määrätä pelastustoiminnan johtajasta ja hänen toimialueestaan. Pelastuslain 36§ määrittelee sisäministeriön toimivaltuudet sen toimissa pelastusviranomaisena. (Pelastuslaki 379/201)

Kuviossa 12 on esitetty johtokeskusten organisaatio, miten paljon keskuksia tulisi olemaan ja monenko yhteistoimintalueeseen Suomi jaettaisiin. Kuvasta käy myös ilmi niiden tehtäviä, sekä henkilöstön päivitysvalmius. Jatkossa esitetään viiden taktisen johtokeskuksen perustamista, joista yksi toimisi tiedokerääjä ylemmille tahoille, sisäministeriö ja valtioneuvosto. Mallissa 13 johtokeskusta miehittäisiin tilanteen niin vaatiessa.

KUVIO 12. Luonnos organisoinnista johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämisen

9 AVOIN HAASTATTELU

Maan hallituksen tehtyä periaatepäätöksen siitä, että maakuntauudistus tehdään ja sen myötä pelastustoimi siirretään maakunnan vastuulle, päätettiin myös perustaa erillisiä työryhmiä selvittämään ja valmistelemaan tätä muutosta. Pelastustoimen uudistushankkeen myötä sisäministeriön ja pelastuslaitosten kumppanuusverkoston yhteistyössä perustettiin pelastustoiminnan ”johtamisen kehittäminen -työryhmä” pohtimaan ehdotusta pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi, josta luonnosversio 0,98b ollut tätä työtä tehdessä luettavissa.

Kumppanuusverkoston kautta kyseistä luonnosta oli esitelty pelastuslaitosten johtohenkilöstölle, joten he olivat hyvin tietoisia siitä, mitä kysymykseni koskivat. Haastattelupyyntöni vastanneet pelastuspäälliköt tiesivät asiasisällöstä ja näin ollen halusivat vastata itse kysymyksiin tai ohjasivat henkilölle, joka olisi perehtynyt aiheeseen.

9.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä toimi kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, tarkemmin avoin haastattelututkimus. Aineiston keruuta oli mahdollista säädellä haastattelun aikana (Hirsjärvi ym. 2009, 205). Haastatteluna käytin teemahaastattelua, jossa on tyypillistä, että aihealueet on ennalta mietitty, mutta kysymyksiä ei ole tarkkaan muotoiltu tai järjestys puuttuu (Hirsjärvi ym. 2009, 208). Teemahaastattelun etuna on, että haastateltavat voivat kertoa heidän kokemuksistaan ja mielipiteistään pelastustoimen johtokeskustoiminnasta tulevaisuudesta. Ongelmana on kuitenkin vastaajien epätäydellinen tietämys aiheesta sekä tarve miellyttää asiasta päättäviä tai antaa yleisesti hyväksyttäviä kommentteja ja vastauksia (Hirsjärvi ym. 2009, 206). Haastattelun alussa ilmoitin, että heidän identiteettiään ei julkaista.

Aineiston keruun suoritin avoimena haastatteluna, apuna käytin Lync- ja matkapuhelinta, jolla voitiin puhenuhoitus tehdä helposti ja siirtää tietokoneelle analysoitavaksi ja arkistoitavaksi. Haastattelunauhaa tuli kuunneltavaksi 4 tuntia 17 minuuttia ja se on arkistoitu. Puretuista nauhoitteista on kerätty vastauksia, mielipiteitä ja kommentteja työn analysointiin ja pohdintaan. Tämä mahdollisti sen, että ei tarvinnut tehdä muistiinpanoja, haastattelu oli luontevampaa ja keskustelussa ei syntynyt taukoja. Haastattelussa haastattelijat vastasivat usein keskustelun lomassa useampaan kysymykseen yhdellä kertaa, tästä syystä täytyi haastattelijan olla luova ja tarkka kysymyksiä tehdessään. Tosin tämä kertoi myös sen, että aiheesta tiedettiin tai siihen oli hyvin paneuduttu.

Metsämuurosen mukaan (Metsämuuronen 2001, 30.) ensimmäinen kriittinen kohta delfitutkimuksen mukaan on tutkimuksen asiantuntijajoukon valinta. Erityiseksi kyselytutkimuksen ja laadullisen tutkimuksen välimuodoksi on kehitetty Delfoi- menetelmä (joskus käytetään muotoa Delfi-), jossa kyselyn muodossa tavallaan haastatellaan useiden kyselykierrosten kautta useita toisistaan tietämättä vastaavia asiantuntijoita. Asiantuntijoiden määrästä, joukon koosta tai asiantuntijuudesta ei ole selviä sääntöjä ja siksi tämä tekee vallinnasta kriittisen. Kuusen mukaan (Kuusi 2003, 140.) valinnassa tärkein on laatu eikä määrä, valitaan sellaiset henkilöt, jotka kykenevät tekemään parempia arvioita ja ennusteita kuin vähemmän tuntevat henkilöt.

Tämän tutkimuksen asiantuntijajoukko muodostui pelastustoimen operatiivisissa johtotehtävissä työskentelevistä asiantuntijoista. Asiantuntijoita lähestyttiin ottamalla ensin yhteyttä heidän päällikköihinsä (pelastuspäällikkö). Tutkimukseen osallistuvien pelastuslaitosten pelastuspäälliköt esittivät kuka olisi operatiivisen kenttä- ja tilannekeskusjohtamisen asiantuntija osallistumaan tähän tutkimukseen. Asiantuntijavalinnassa pyrittiin painottamaan asiantuntijoiden omaa osallistumishalukkuutta, millä toivottiin olevan myönteisiä vaikutuksia tutkimukseen vastaamisessa. Lisäksi asiantuntijoiden valintaan vaikutti määrittely asiantuntijoiden soveltuvuutta tutkimukseen heidän omaavansa kokemuksen, näkemyksen ja tietämyksen valossa.

Koska strategisten- ja taktisten johtokeskusten toiminta on kuitenkin hyvin nuori pelastuslaitosympäristössä, on asiaan perehtyneitä henkilöitä hyvin vähän. Haastateltaviksi on valittu henkilöitä, joilla on hyvä kokemus tilanne- ja johtokeskustoiminnasta. He ovat olleet rakentamassa, kehittämässä ja luomassa pelastuslaitoksiinsa kyseistä toimintaa.

Haastatteluun on valittu viisi henkilöä siten, että on saatu kattavuus koko Suomesta, niin etelästä kuin pohjoisestakin.

Haastateltavaksi valikoiduille henkilöille lähetin kalenterikutsun, jonka liitteenä avoimen keskustelun aiheet sekä tieto siitä, että esitän erillisiä kysymyksiä haastattelun yhteydessä. Kutsun mukana menneet aiheet liitteessä (1) ja erikseen esittämäni kysymykset liitteessä (2).

9.2 Aineiston käsittely

Nauhoitetut haastattelut on analysoitu ja kirjoitettu puhtaaksi. Vastauksissa on tuotu esille vain vastaajien käsitys asiasta. Nauhoitusten purkamisen apuvälineenä käytin käsitekarttaa, johon merkitsin vastauksia, kommentteja ja erityishuomioita haastattelun aikana tulleisiin kysymyksiin. Tämän jälkeen kysymysten jaottelun perusteella luokittelin vastaukset teemojen mukaisiin alustaviin pääluokkiin: määrittely, vastualueet, kustannukset, organisaatio sekä strategisten johtokeskusten tehtävät. Ensiksi oli aineiston jäsentäminen eli koodaus arkielämän käsitteillä tai käyttämällä abstrakteja (Rantala 2001, 92). Haastattelun vastausmateriaalista alustavalla luokittelulla löydettiin vallitsevat yhteydet, toistuvuus ja merkitykset. Jotta aineiston merkityksellisyys korostuu, voitiin tässä yhteydessä poistaa siitä epäoleelliset vastaukset. Toiseksi vertaillaan luokituksen perusteella jäseneltyä aineistoa (Rantala 2001, 93). Kolmanneksi syntyy lopullinen tyyppien, käsitteiden ja luokitusten määritelmä, jonka perusteella tiivistetään tutkimuksen tulokset (Rantala 2001, 93). Työn liitteessä (3) on esitetty tutkimuksen tulosten käsitekartta.

9.3 Miten luotettava

Materiaalia on käsiteltävä aineistolähtöisesti eli ei sitouduta ennakkoon teoreettiseen esioletukseen, tämän takia tulee menetellä kappaleen 9.2 lopun vaiheistuksen mukaisesti. Käytännössä on huomattu, että jonkinlainen teoreettinen esiymmärrys aiheesta sitoo tutkijaa. Tulkinta perustuu monitahoiseen ymmärrykseen, joka muodostuu keskusteluista, oletuksiin toiminnasta ja aiemmin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ja teorioihin. (Rantala 2001, 94). Tästä syystä tulokset saattavat painottaa tiettyihin aihealueisiin, koska tutkimuksen aihe käsittelee tutkimuksen tekijän päivittäistä työskentelyä pelastuslaitosten operatiivisessa toiminnassa sekä johtokeskustyöskentelyssä.

On hyvä miettiä etukäteen, saadaanko haastattelussa edistettyä laatua, minkälaisia lisäksymyksiä voidaan esittää ja miten teemoja voidaan syventää. Koskaan ei voi ennalta varautua haastattelussa esitettäviin lisäksymyksiin, saati sitten muotoon. (Hirsjärvi & Hurma 2008, 184). Ensimmäisen haastattelun yhteydessä havaitut kysymysvirheet, jotka mahdollisesti saattoivat vääristää vastaajan mielipidettä tai hän ei olisi vastannut erilailla ja näin ollen olisi vaikuttanut vastaajan mielipiteeseen, korjattiin ennen seuraavaa haastattelua.

Käsitekarttaa tulisi tarkastella sen luotettavuuden kannalta tehdyn aineiston analysoinnin yhteydessä. Ålhbergin (Ålhberg 2007, 67 -68) mukaan käsikartan tulisi näyttää haastattelijalle kuva haastateltavasta henkilöstöstä. Missä määrin kartta vastaa haastateltavan ajattelua, on tämä tarkoitus selvittää. Eli ”mitä paremmin käsitekartta vastaa tutkittavan ajattelua, sitä validimpi käsitekartta on.” (Ålhberg 2007, 67). Työn tuloksena syntynyttä käsitekarttaa ei käsitelty haastateltujen kanssa. Vastauksissa toistui kuitenkin samoja vastauksia ja asioita, joten voidaan pitää luotettavana syntynyttä käsitystä kentän mielipiteestä kysymyksiä kohtaan. Pelastustoimen henkilöstö on saanut hyvän yhtenäisen koulutuksen, on se syynä yhtenäisen näkemyksen pelastustoimen johtamisen kentässä.

10 TUTKIMUSTULOSTEN TULOKSET

Haastatteluiden jälkeen suoritettujen analyysien perusteella saadut havainnot ja tulokset ovat esitetty seuraavissa kappaleissa. Samalla on kirjoitettu millaisia vastauksia tulokset antavat pelastustoiminnan Johtamisen kehittäminen -työryhmälle. Tuloksista käy hyvin ilmi, että johtokeskuksille on mitä ilmeisin tarve, kaikki olivat samaa mieltä asiasta. Esille nousee paljon tehtäviä joita tarvitaan tukemaan pelastustoimen johtamista erilaisissa onnettomuuksissa. Yksi keskeinen huomio oli henkilöstö, sen määrä ja koulutus. Tehtävät itsessään painottuivat niin sanottuihin erityistehtäviin, lento-onnettomuus, merellä tapahtuvat vahingot ja kansainväliset selkkaukset.

Sanallisen aineiston analyysissä tulee hakea vastauksia vain tutkimusongelmaan, tässä tapauksessa työn asettamiin kysymyksiin, joita tässä kappaleessa joitakin esillä. Kysymyksiä oli paljon ja niillä oli tarkoitus herättää keskustelua johtokeskuksista ja sitten poimia tärkeimpiä asioita työn tuloksiin. Kysymykset, jotka haastateltaville lähetin, ovat liitteenä 1.

Kun kysyin, että määrittele johtokeskus ja strateginen johtokeskus, kaikki vastaajat määrittelivät johtokeskuksen samalla tavoin: johtokeskus pitää sisällään viestikeskuksen sekä tilannekeskuksen toimintoja. Kaikkien mielestä yhteisten johtokeskusten painoarvo johtamiseen on ilmeinen, etenkin etäjohtaminen ja siihen tulee myös jatkossa panostaa.

Strategisesta johtokeskuksesta oltiin hyvin tietoisia. Pidettiin hyvänä ajatuksena, mutta ei saa unohtaa tilannepaikalla johtamista. Pitkien etäisyyksien takia etäjohtaminen korostuu siihen saakka kunnes tilannepaikan johtaja ottaa vastuu tilanteen johtamisesta. Etäjohtajan rooli korostuu, kunnes tilannepaikan johtaja saapuu kohteeseen, joka voi maakunnasta riippuen kestää kauankin. Pitkien etäisyyksien Lappi on hyvä esimerkki pitkestä toimintavalmiusajoista.

Kun taktinen johtokeskus ottaa toisen maakunnan alueella tapahtuneen onnettomuuden johtaakseen, niin ei saa unohtaa toisissa maakunnissa tapahtuneita onnettomuuksia, joiden kanssa valmiudesta yhteisesti sovittu. Niiden seuraamista ja johtamista varten johtokeskuksessa tulee olla riittävästi henkilöstöä. Suuria tehtäviä varten tulee olla oma henkilöstönsä ja muiden tehtävien hoitaminen jäisi perushenkilöstön vastuulle.

Kun kysyin mitä olisivat kansalliset tai kansainväliset luontaiset vastualueet strategiselle johtokeskukselle, haastateltavien esille tuomia vastualueita nousi esille useita. Onko lista ja perustelut täydellisiä. Tässä on kuitenkin tuotu esille joukko tehtäviä, jotka nousivat kaikkien listalla. Jokainen vastuualue tuli esille hyvien perustelujen, alueellisten ja erikoistumisen mukaan. Olen seuraavassa tuonut ensiksi tehtävän ja sen jälkeen haastateltujen henkilöiden kommentit. Tehtävät on esitetty vapaassa järjestyksessä, ei missään tärkeysjärjestyksessä.

10.1 Haastattelusta poimittua

10.1.1 CBRNE

CBRNE, -uhilla tarkoittaa kemiallisten aineiden (C), biologisten taudinaiheuttajien (B), radioaktiivisten aineiden (R), ydinaseiden (N) ja räjähteiden (E) sekä näitä koskevan tietotaidon väärinkäytöstä johtuvia vaaratilanteita. CBRNE pidettiin kaikkien mielestä tärkeänä ja hyvinkin tarkoituksenmukaisena keskittää jollekin tai joillekin johtokeskuksille. Ei pidetty hyvänä, että olisi vain yhden vastuulla, jotta siitä ei tuli liian haavoittuvaa toimintaa.

10.1.2 Tehostettu onnettomuustiedottaminen

Tämä nousi muutamalle haastateltavalle ihan uutena ajatuksena, mutta ei saanut ehdotonta tyrmäystä keneltäkään, vaan pidettiin erittäin tärkeänä ja harkittavana vastuualueena. SOME on tuonut kaikille viranomaisille haasteita sen nopean oikean tiedon levittäytymisen takia, poliisi on tarttunut tähän haasteeseen aktiivisesti, miksi pelastustoimi ei voisi myös toimia näin.

10.1.3 Kansainvälinen pelastustoiminta

Tämä on unohdettu toiminta, joka tulee nostaa yhdeksi kärkihankkeeksi, eikä tule myöskään unohtaa kansallista aspektia. Vastuualue tulee jakaa kahdelle, mieluiten suurten lentokenttien yhteyteen. Kahden kentän valmius pidetään oman suuronnettomuuden takia välttämättömänä. Lento-onnettomuus ei saa haitata avun lähettämistä eikä avun saapumista. Esille nousi yhteistyö Norjan ja Ruotsin kanssa, jotka ovat pohjoisessa toimivien pelastuslaitosten osalta erityisasemassa ja näin ollen voisi keskittyä niiden hoidettavaksi.

10.1.4 Tukipalvelut

Kansainvälisyys ja sen mukana kielten määrä nousee, tämä koskee koko Suomea. Talvella pohjoisen hiihtokeskukset on kansoitettu ympäri maailmaa tulleilla henkilöillä. Vaikka useat taitavat englannin kielen, niin kriisissä asiointi vaatii onnettomuudessa osallisen äidinkielen. Poliisilla on käytössä keskitetty tulkkipalvelu, miksi ei pelastuslaitoksilla ole. Ei ole välttämättä johtokeskusosaamista, mutta siellä on tieto mistä kyseisen kielitulkin löytää.

10.1.5 Meri-, ilma-alus- sekä tie- ja rataliikenneonnettomuudet

Tähän halutaan sisällyttää kaikki merellä tapahtuva toiminta. Kuten kansainvälisessä vastuualueessa, tämä tulisi jakaa kahdelle johtokeskukselle. Pidetään erittäin tärkeänä, että jostakin tulisi tuki onnettomuuden sattuessa. Tilastojen mukaan suuronnettomuus olisi jo pitänyt Suomessa sattua, joten tähän erikoistuminen tulee ottaa huomioon. Pidetään tärkeänä, että jollakin johtokeskuksella on yhteydet kyseisiin toimijoihin.

10.1.6 ICT tuki 24/7

Tämä nousi haastattelun yhteydessä joidenkin osalta esille, koska tulevaisuudessa uudet ohjelmat hätäkeskuksen tietojärjestelmä ERICA ja viranomaisten yhteinen kenttäjohtojärjestelmä KEJO tuovat varmasti ongelmia. Ei pidetty huonona, jos jossakin saataisiin viranomaisradio VIRVEN osalta esim. parametrintipalvelua nopeasti.

10.1.7 Luonnononnettomuudet

Tämä tulee ilmastomuutoksen myötä lisääntymään ja näin ollen lisäämään samalla pelastuslaitosten tehtäviä. Vaikuttaa varmasti vaikka ei varsinainen pelastustoimijohtoinen onnettomuus olisikaan laitosten toimintaa, tästä hyvänä esimerkkinä Pohjois -Karjalan tykkylumi tilanne. On varmasti yksi sellainen toiminta, joka vaikuttaa välittömästi useisiin toimijoihin ja välillisesti vielä useamman. Näissä tilanteissa johtokeskusten- niin maakunnan kuin strategisen johtokeskuksentoimintaan, ruuhkamallien käyttöönotto sitoo henkilöstöä. Näiden tehtävien hoitamiseen, johtamiseen ja organisointiin tarvitaan maakuntien pelastuslaitoksia.

10.1.8 Metsäpalot sekä siihen liittyvä lentotoiminta

Tätä voitaisiin rinnastaa luonnononnettomuuksien kategoriaan. Ilmastonmuutos lisää riskiä, suurpalon todennäköisyyttä pidetään suurena. Kansainvälisen yhteistoiminnan panostusta haluttaisiin lisätä lentosammutuskaluston osalta. Tähän voitaisiin sisällyttää jo nyt toiminnassa oleva tähystyslentotoiminta, jota Pohjois Suomi aiemmin on hoitanut.

10.1.9 Kunnat ja yhteistyöviranomaiset

Tämä on varsinaisesti varautumisen vastuualuetta, mutta saisi johtokeskuksilta erityistukea niin häiriö- kuin poikkeusoloissa. Tuki voisi esim. kattaa hälyttämisen, ensijohtamisen sekä onnettomuskonsultoinnin. Yhteiskunnan varautumisen painopiste on viime vuosina selvästi siirtynyt poikkeusoloista normaaliolojen häiriö- ja erityistilanteisiin. Viime vuosien erityistilanteisiin liittyen viranomaisten, myös kuntien, valmiuksista kriisijohtamiseen ja -viestintään on käyty julkisuudessaakin ajoittain vilkasta keskustelua. Tähän kategoriaan luetaan myös yhteistyöviranomaiset, jos mahdollista, heidän toiminta tulisi yhdistää johtokeskukseen tai ainakin tehdä se mahdolliseksi tilanteen niin vaatiessa.

10.1.10 Sähköyhtiöt

Myös tämä kuuluu luonnononnettomuus-kategoriaan, mutta on erittäin tärkeä yhteiskunnan toiminnan takia. Isompiin yhtiöihin yhteyshenkilön lähettäminen tilanteen ollessa niin sanotusti ”päällä” on perusteltua, mutta pienempien vaikeampaa. Erillisverkkojen tarjoama KRIVAT palvelualusta, joka mahdollistaa häiriötilanteiden ennakoimisen ja sujuvan yhteistyön myös kriisien keskellä. KRIVAT järjestelmän käyttöä tulisi lisätä näiden osalta kuin myös johtokeskusten.

10.1.11 Ydinvoima

Ydinenergialain nojalla ydinvoiman käyttö on Suomessa sallittua vain jos on varmistettu, ”että ydinenergian käyttö on ihmisen ja ympäristön kannalta turvallista”. Ehdon täyttämiseksi Suomessa toimivien ydinvoimalaitosten turvallisuus tarkistetaan laitoshanketta valmistellessa, laitosta suunniteltaessa, sitä rakennettaessa, ennen käyttöönottoa, käytön aikana ja laitosta huollettaessa. Valvonnan piiriin kuuluvat yhtä lailla laitosten tekniikka kuin laitosoperaattorien toimintatavatkin. Valvonta tapahtuu tarkastuksin, testauksin, satunnaistarkastuksin ja auditoimalla. Vaatii erityisosaamista, joten heille jotka sen jo osaa- vat ja sitä toimintaa jo on. Tähän haastateltavat lisäisivät säteilyturvakeskuksen STUKin sen erityisaseman takia.

10.1.12 Öljyntorjunta ja kemikaalit

Merellä tapahtuneet onnettomuudet voisi yhdistää merivastuualueelle, mutta ns. maa-alueella tapahtuneet onnettomuudet ja niiden erityisosaaminen voisi olla jonkin johtokeskuksen vastuualuetta. Tuli haastattelussa omana vastuualueenaan, mutta ei ollut poissuljettu, että sisällyttäisiin esim. öljyntorjunnan kanssa yhteen.

10.1.13 Muuta

Keskusteluissa kävi ilmi, että pelastustoimen operatiivisessa kentässä nousee jatkuvasti esille erilaisia uusia onnettomuusuhkia, joihin ei välttämättä osattu varautua ja näitä varten tulisi olla ns. hereillä. Tulevaisuuden aurinkopaneelit ja liikennevälineet ovat hyvä esimerkki muuttuvasta infrasta. Myös pelastustoimen apuvälineiden käyttö laahaa hie-man perässä. Uuden teknologian saannin hidasteina pelastuslaitoksille ovat konservatiivisuus, rahan vähyys, pienet budjetit, jotka eivät taivu nopeaan muutokseen teknologian nopean kehityksen vauhdissa.

10.1.14 Kustannukset

Kaikki haastatellut kannattivat maakuntien yhteistä rahoitusta sellaisenaan, mutta silloin ei saisi unohtaa tasapuolista palvelua. Suuronnettomuudet, ruuhkamallit ym, isot aikaa ja resursseja vaativat johtokeskustoiminnot eivät saisi olla este tasaiselle palvelulle kaikissa maakunnissa. Kaikkien haastateltavien mielestä strategiset johtokeskukset tulisi olla sisäministeriön lisärahan piirissä.

10.1.15 Organisointi

Esille nousi etenkin strategisten johtokeskusten osuus tässä organisoinnissa, koska ne toimisivat 24/7. Niiden määrää pidettiin hyvänä (luonnoksessa mainittu 5) ja perusteltuna. Näiden johtokeskusten tehtävät tulisi jakaa tasaisesti huomioiden maantieteellisyys, erityisosaaminen ja henkilöstöresurssien määrät. Strategisen johtokeskuksen vastuu kuuluisi sille pelastuslaitokselle, missä maakunnassa se määrättäisiin toimimaan. Sisäministeriön

vahvaa ohjausta pidetään erittäin tärkeänä, jotta niiden toiminta olisi samanlaista kautta maan. Sisäministeriön tulisi ohjeistaa, määrätä tehtävät, henkilöstön määrä, koulutus sekä yleinen toiminta esim. asetuksella.

Haastateltavilta kysyttiin taktisen johtokeskuksen tarpeellisuudesta ja ajasta jossa se tulisi miehittää sekä henkilöstön tarve. Tarve johtokeskustoimille nähtiin tarpeelliseksi, mutta myös ongelmaksi pienissä pelastuslaitoksissa, koska osaava henkilöstö on vähäistä etenkin virka-ajan jälkeen. Pienempien laitosten mahdollisuus sitoa henkilöstöä esim. varalaoilo järjestelmän avulla saattaa käydä liian raskaaksi. Hyvänä takarajana pidetään 120 min. taktisen johtokeskuksen valmiuteen saamisena.

Strategisista johtokeskuksista keskustellessa kävi ilmi tuo aikaisemminkin esille tullut palvelutason säilyminen tasaisena kaikille sen palvelualueella oleville muille maakunnille. Suuronnettomuus ei saa vaikuttaa muiden maakuntien toimintaan ja palveluun. Jotta palvelu säilyisi tasaisena, tulee henkilöstön määrään ja osaamiseen panostaa riittävästi. Kun kysyttiin strategisen johtokeskuksen sijoittumisista, pidettiin sairaanhoitopiirien erityisvastuualueita hyvänä jakona. Tämä aluejako toisi yhtenä yhteistyöviranomaisena ensihoidon mahdollisuuden tulla strategiseen johtokeskukseen, sijoittamalla päivystävän ensihoidon kenttäjohtajan samoihin tiloihin. Tiivis synergiaetua nähdään hyvänä jo päivittäisissä- kuin myös suuronnettomuuksissa.

Haastatteluaineistosta on poimittu vastauksia kyseisiin kysymyksiin ja kaikki muu jätetty huomiotta. Vastausaineistosta on poimittu esiintymistiheyden, teeman ja tyyppin mukaan asioita, joista on voitu saada vastauksia työn vaatimiin kysymyksiin.

11 POHDINTA

Haastattelun jälkeen tuloksista tehtyjen havaintojen ja analyysien perusteella olen pohtinut, mistä vastaukset voivat olla seurausta ja miten tuloksiin pitäisi suhtautua, jotta maakuntamuutoksen myötä tulevat johtokeskukset aloittavat toimintansa hyvin.

11.1 Johtopäätökset tuloksista

Haastateltavien vastauksista näkyy pelastusalan yhtenäisyys, sekä toimijan sijoittuminen (Etelä / pohjoinen Suomi). Tähän ovat vaikuttaneet alan yhtenäisyys, hyvä yhtenäinen koulutus sekä pelastustoimen kulttuurinen perinne hoitaa asioita. Alalla toimivien henkilöiden määrä on kuitenkin pieni, jos verrataan esimerkiksi hoitoalan henkilöstömäärään. Vähäinen henkilöstön määrä helpottaa yhteisen toimintamallin noudattamista ja se näkyy haastateltavien vastauksissa, niistä ei juurikaan erovaisuuksia löydy. Esitetyt tutkimuskysymykset 2.1 kohdassa tulevat vastatuksi tässä.

11.2 Kehitysehdotuksia

Tilanne- ja johtokeskus vai johtokeskus, tämä nimike asia olisi jo yksi asia, joka tulisi keskitetysti pohtia auki ja ohjeistaa valtakunnan tasolla. Ei ole kuitenkaan termillisesti selvää mitä tai mistä kulloinkin puhutaan. Yhden haastateltavan vastaksessa tuli esille, mahtaako luonnoksen nimitykset olla oikeita vai tulisiko hakea käyttöön lähempänä kansansuussa ja ymmärryksessä olevia nimityksiä.

Henkilöstön koulutus ja osaaminen on asia johon tulee panostaa nopeasti, jos toiminta on tarkoitus aloittaa vuoden 2020 alussa tehokkaasti. Onneksi Pelastusopisto on tämän ongelman havainnut ja aloittanut kehittämällä tilannekeskuskoulutusta päivystäjien osalta. Ei pidä unohtaa päällystön koulutusta johtokeskustyöskentelyn osalta.

Strategisen johtokeskuksen mukaantulo uutena asiana vaatii kentän henkilöstön kouluttamista uuteen ajattelutapaan niin etäjohtamisessa kuin johtovastuun ottamisessa yleensä. Kentällä toimivien tilannepaikan johtajien roolia tulee tarkistaa, kuinka paljon vakituista päällystöviranomaista tarvitaan tilannepaikalla jatkossa ja kuinka nopeasti voi tehtävästä irtaantua. Tulee kouluttaa seuraavan tason johtotaso ottamaan tilannepaikan johtovastuu aikaisemmin kuin nyt. Johtokeskuksesta tapahtuva etäjohtaminen tulee viedä tiiviisti operatiivisen johtamisen koulutukseen.

Johtokeskuksen ja tilannepaikan johtajan keskinäinen johtovastuu tulee määritellä tarkasti. Haastateltavien mielestä se tulee jo etukäteen määrätä aina johtokeskukselle, joka toimii kentällä aina operoivien yksiköiden esimiehenä. Johtovastuiden tarkistaminen tulee tehdä asetus pohjaisesti, jotta se on yhdenmukaisesta koko valtakunnassa. Matriisiin rakennettu johtokeskusmalli ei tulisi toimimaan etäjohtamisessa.

Johtokeskuksesta tapahtuva etäjohtaminen tarvitsee erilaisia apuvälineitä esimerkiksi videokuva onnettomuuspaikalta, jotta voidaan tehdä operatiivista toimintaa tukevia päätöksiä menestyksellisesti. Pelastustoimen kenttäjohtojärjestelmä tulee saada nopeasti toimintaan tukemaan etäjohtamista.

Sisäministeriön ohjaavaa roolia kentällä odotetaan sekä kaivataan selviä yhdenmukaisia ohjeita. Valvontaa tarvitaan heti alusta asti, koska toiminta on osissa pelastuslaitoksissa aloitettu. Sisäministeriön tulisi antaa nopeasti linjaukset toiminnalle, jotta pelastuslaitoksen eivät tekisi turhaa tai lähtisivät väärille urille rakentamisessa.

11.3 Oppiminen

Tämä työ on opettanut uusia asioita ja uusia työtapoja tehdä kirjallista tuotosta, kuitenkin unohtamatta ammatillista oppimista. Aihe antoi hyvän mahdollisuuden tutustua johtokeskustyöhön ihan eri suunnasta kuin mitä oma työ olisi antanut. Toimeksianto herätti itsessään erilaisia uusia uteliaita lähestymistapoja johtokeskustyöskentelyyn.

Tässä työssä pystyin kehittämään ammatillista osaamistani johtokeskustyöskentelyn näkökannalta sekä tuoda uusia innovaatioita tulevaisuuden etäjohtamiseen. Nyt kun pelastuslaitosten johtamisen kulttuuri on kokemassa muutosta, niin on hyvä olla sen muutoksen ytimessä.

LÄHTEET

Donahue, A. & Tuohy, R. Lessons We Don't Learn: A Study of the Lessons of Disasters, Why We Repeat Them, and How We Can Learn Them. Homeland security affairs.

<http://www.hsaj.org/?fullarticle=2.2.4>. Hakupäivämäärä 20.7.2013

Hanni J 2013. Johtamistoimintaan tarvittavan informaation laatu ja riittävyys onnettomuustilanteiden johtajan näkökulmasta

<https://www.theseus.fi/handle/10024/65618> Jaakko Hanni 2013

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY yhtiö.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. Painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huovila, H., Korpi, J., Kortström, J., Kotovirta, V., Molarius, R., Nissilä, M., Mikkonen, P., Mäntyniemi, P., Rauhala, J., Tourula, J. Wessberg, N. & Yliaho, J. Uhkatilanteiden hallinta. VTT:n tiedotteita 2010/ 2543. Saatavana PDF-muodossa:

<http://www.vtt.fi/inf/pdf/tiedotteet/2010/T2543.pdf>

Honkanen M 2017. Esikuntatyöskentely komppanian johtamisessa. Pelastusopisto.

Honkanen M 2016. Esikuntatyöskentely komppanian johtamisessa

Honkanen M 2016. Ohjeita pelastustoiminnan johtokeskuksen toimintaan (Pel-JoKe)

<http://intermin.fi/pelastustoimenuudistus>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>, Suomen perustuslaki

[11.6.1999/731](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731)

<http://intermin.fi/pelastustoimenuudistus>

<http://pelastustoimi.fi/pelastustoimi/pelastuslaitokset>

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Tilannekeskus>

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Pirkanmaa>

Kaukonen E 1997. Ruotsalainen johtamisdoktriini

Kautto, E. 2013. Pelastustoimen hätäkeskustyöryhmän kysely.

Kareinen J 2013. Suomen kansainvälisen pelastustoimen resurssien käytettävyys pelastuslaitosten tukena <https://www.theseus.fi/handle/10024/58653>

Kuusela, A. 2010. Tilannekuva pelastustoimessa. Liiketoiminnallinen näkökulma. Viranomaisyhteistyö ja tilannetietoisuus suunnitteluseminaari. Tekes 24.11.2010. Saatavana PDF-muodossa: http://www.tekes.fi/fi/gate-way/PTARGS_0_201_403_994_2095_43/http%3B/tekes-ali1%3B7087/publishedcontent/publish/programmes/turvallisuus/documents/seminaariaineistot/anssikusela241110.pdf

Kuusi, O. 2003. Delfoi – menetelmä. Teoksessa Vapaavuori, M. & Bruun, S. (toim.) . Miten tutkimme tulevaisuutta? Toinen uudistettu painos. Tulevaisuuden tutkimusseura. Tammer-paino oy. Tampere.

Kuusisto, R. 2005. Tilannekuvasta täsmäjohtamiseen. Johtamisen tietovirrat kriisin hallinnan verkostossa. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 81/2005. Liikenne- ja viestintäministeriö 2005. Helsinki. Saatavana PDF-muodossa: http://www.mintc.fi/file-server/Julkaisuja%2081_2005.pdf

Leppänen R 2015. Development of situation picture - real-time video in the use of rescue service authorities. Case: Dangerous chemicals accident (käännös word) <http://www.theseus.fi/handle/10024/94909>

Metsämuuronen, J. 2001. Sosiaali- ja terveystalouden tulevaisuutta etsimässä. Painettu Virossa. Pelastustoimen uudistushanke Pelastustoiminnan johtamisen kehittäminen -työryhmä. Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi ,luonnosversio 0.98b, 6.6.2017

Pelastuslaki (379/2011)

Pelastusopisto. 2005 Pelastustoiminnan johtaminen. http://www.pelastusopisto.fi/download/35544_Johtamisopas.pdf?37e25ac2b139d288

Pelastusopiston julkaisuja (1/2007, 12–20)

Pelastustieto (2/2018)

Pelastustoiminnan johtaminen 2005, Pelastusopisto

Pirkanmaan pelastuslaitos, Palvelu- ja vuosisuunnitelma 2018.

Pirkanmaan pelastustoiminnan johtamisohje 2015.

Rantama, M & Junttila, K. 2011. Pelastustoimen langattoman tiedonsiirron tarpeet ja toteutusmahdollisuudet tulevaisuudessa. Pelastusopiston julkaisuja. B-sarja tutkimusraportit 2/2011. Saatavana PDF-muodossa: [http://www.intermin.fi/pelastus/images/nsf/files/F596094E0B96B2C6C22578630042D86F/\\$file/Pelti%20loppuraportti%20liitteineen.pdf](http://www.intermin.fi/pelastus/images/nsf/files/F596094E0B96B2C6C22578630042D86F/$file/Pelti%20loppuraportti%20liitteineen.pdf)

Rantala, I. 2001. Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II - näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Chydenius-Instituutin julkaisuja 3/2001. Jyväskylä: PS-kustannus

Rantanen, H. 2007. Informaatiovirrat viranomaisyhteistyössä. Teoksessa Viranomaisyhteistyö – Hyvät käytännöt.

Röynä A 2014. Tilannekeskuksen tuki pelastustoiminnan johtajalle

<https://www.theseus.fi/handle/10024/72290>

Saukonoja, I. 2004. Päätöksenteko pelastustoiminnan johtamisessa. Psykologinen näkökulma päätöksentekoon. Pelastusopiston julkaisuja. Pelastusopisto 2004

Sisäasiainministeriö. 2012. Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje. http://www.pelastustoimi.fi/download/33309_212012.pdf?88af21fd0e5bd488

Veneskari T 2015. Pelastustoiminnan tilannejohtaminen ja tilannekeskustoiminta

<http://www.doria.fi/handle/10024/113928>

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen strategia. Turvallisuus- ja puolustusasian komitea. Valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006. Saatavana PDF muodossa:

http://ek2.ek.fi/ytnk08/fi/STO/yett_strategiadokumentti.pdf

Ålhberg, M. 2001. Käsitekartat tutkimusmenetelmänä. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I – metodin valinta ja aineistonkeruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle. 2. Korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Haastateltavat:

Alho Jorma Pelastuspäällikkö Keski-Uudenmaan pelastuslaitos

Haverinen Mika Pelastuspäällikkö Oulu-Koillismaan pelastuslaitos

Hätinen Esko Pelastuspäällikkö Pohjois-Karjalan pelastuslaitos

Leppäkoski Jyri Pelastuspäällikkö Satakunnan pelastuslaitos

Nieminen Jari Viestipäällikkö Pirkanmaan pelastuslaitos

LIITTEET

Liite 1. Haastattelupyyntö

Olen palomestari Pauli Keskinen Pirkanmaan pelastuslaitokselta ja opiskelen Tampereen ammattikorkeakoulussa. Olen syksyllä 2017 aloittanut opiskelun teknologiaosaamisen johtaminen ylempi AMK tutkinnon.

Olen saanut opinnäytetyön aiheen pelastustoiminnan johtamisen kehittämistyöryhmältä, "ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi" ja siitä tarkennettu tilanne- ja johtokeskus osioon.

Lähestyn sinua kutsulla avoimeen haastatteluun, jonka pitäisin kahdenkeskisesti Lynck apuna käyttäen, haastattelu nauhoitettaisiin. Tarkoitus on avata nauhoitukset j tehdä siitä opinnäytetyöhön aineistoa.

Maakunta uudistuksen myötä on tarkoitus perustaa jokaiseen maakuntaan oma tilanne- ja johtokeskus. Näistä tilanne- ja johtokeskuksista viisi tulisi toimimaan 24/7 välittömällä johtamisvalmiudella, muut perustettaisiin 30 - 120 min sisällä on vielä auki.

Keskukset jaettaisiin pelastuslaitosten johtokeskuksiin, pelastuslaitosten taktisiin johtokeskuksiin, pelastuslaitosten strateginen johtokeskus ja Sisäasianministeriön johtokeskus.

Tarkoitus on saada haastattelulla avulla saada Teiltä vastauksia alla oleviin kysymyksiin.

Sanallisen aineiston analyysissä tulee hakea vastauksia tutkimusongelmaan, tässä tapauksessa työn asettamiin tilannekeskusten ja johtokeskusten välisiin erot: - määrittelyssä; - vastuualueissa; - kustannuksissa; - organisoinnissa.

Toinen, kenties vaihtoehtoinen tarkastelun kohde voisi olla laajempaa kuin yhtä maakuntaa palvelevien tilanne- tai johtokeskusten tehtävät.

Mitä toimintoja olisi tarkoituksenmukaista "keskittää", miten se organisoitaisiin (asetuksella annettu tehtävä / maakuntien vapaaehtoinen keskinäinen sopimus)?

Tarkoitus tehdä haastattelu niin kuin Sinulle sopii, mutta kuitenkin mahdollisimman pian. Toivon, että voit vastata pyyntööni myöntävästi s-postilla tai soittaen. Myöntävän vastauksen myötä olen yhteydessä ja sovin meille yhteisen sopivan ajan haastattelulle.

Toivottavasti saan asiantuntemuksesi yhteiseen käyttöön, tällä voit jopa saada vaikutusta tulevaisuuteen.

Liite 2. Haastattelukysymyksiä

KYSELY PELASTUSLAITOKSILLE:

Mikä on viestikeskuksen, tilannekeskuksen ja johtokeskuksen ero?

MÄÄRITTELYSSÄ;

- viestikeskus
- tilannekeskus
- johtokeskus, onko yhtä kuin kaikki edelliset yhteensä?
- pelastuslaitoksen johtokeskus
- pelastuslaitoksien taktinen johtokeskus
- pelastuslaitoksien strateginen johtokeskus
- sisäministeriön johtokeskus

VASTUUALUEISSA;

Jos maakuntaan (tiin) perustetaan tilannekeskus, johtokeskus tai tilanne- ja johtokeskus toimintoja, mitä ne mielestäsi tulisi olla ja miksi?

- CBRSE
- tehostettu onnettomuustiedottaminen
- kansainvälinen pelastustoimi (lappi poikkeus, ruotsi ja norja)
- tulkki
- meri
- ilma-alus
- tie-rata liikenne
- ict tuki 24/7
- luonto onnettomuudet
- metsäpalot, lentotoiminta
- kunnat
- sähköyhtiöt
- yhteistyöviranomaiset
- ydinvoima
- öljyntorjunta
- kemikaalit
- stuk

- drone
- tulevaisuuden liikennevälineet, aurinkopanelit

KUSTANNUKSISSA;

- sisäministeriön lisäraha
- maakuntien yhteinen rahoitus
- yhteisrahoitusmalli

ORGANISOINNISSA;

Tilanne- ja johtokeskusten organisointi, pitäisikö ne olla pelastuslaitosten, maakunnallisessa vai esim. valtakunnallisessa organisaatiossa?

Tulisiko kyseinen toiminta olla maakuntakohtaista vai voisiko se olla maakuntien yhteistä?

Kuinka paljonko pitäisi olla tehtäviä?

Asukkaita > puolimiljoonaa?

Tulisiko tilanne- ja johtokeskus olla miehittettynä 24/7, jos ei niin missä ajassa se tulisi sitä olla,?

Millä henkilöstöllä tilanne- ja Johtokeskus tulisi miehittää 24/7 mallissa?

Jos toiminto olisi yhteistä maakuntien kesken, mikä olisi jako /alue joiden mukaan se tehtäisiin?

Mitä tehtäviä mielestäsi tilanne- ja johtokeskuksella voisi olla ja mitä sillä tulisi olla?

Liite 3. Käsitekartta

